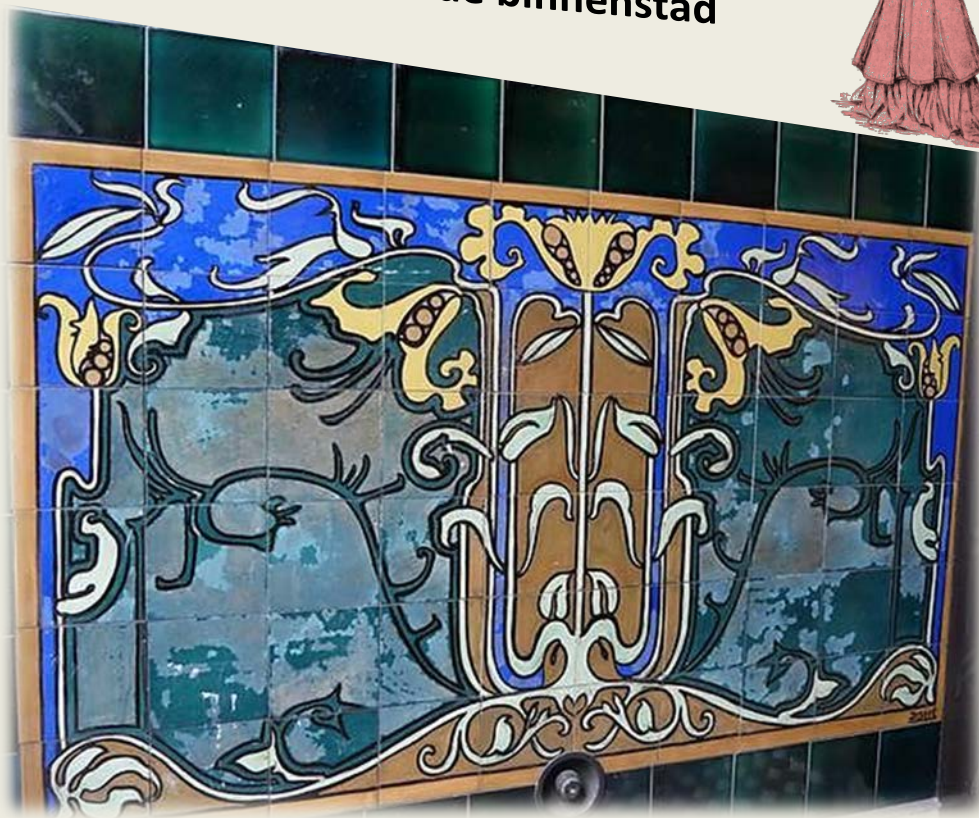

Art Nouveau in Arnhem

Deel I - de binnenstad

open
MONUMENTENDAG
ARNHEM

een uitgave van Facebook Oud Arnhem

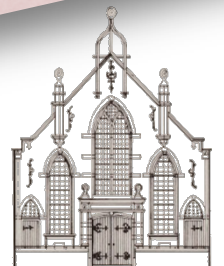
at Arnhem in de loop der jaren vele prachtige monumenten is kwijtgeraakt moge bekend zijn, maar wie in de winkelstraten een blik naar boven werpt, kan nog best veel moois ontdekken. Boven de moderne winkelportalen lijken diverse gevels wonderwel authentiek en monumentaal te zijn gebleven. In deze special kijken we mee omhoog, om een geliefde bouwstijl onder de loep te nemen en waar dankzij de moderne zoekmachines ook veel nieuws over te melden valt.

De Art Nouveau stijl ontstond in een tijd van grote drang om te experimenteren met materialen en nieuwe vormen. Aan de vooravond van de Twintigste Eeuw hadden velen namelijk het gevoel een nieuwe tijd in te gaan. Nieuwe materialen kwamen ter beschikking, zoals glas, staal en beton. Elektriciteit werd geïntroduceerd en alles beloofde nieuw, snel en modern te worden. Art Nouveau, ook wel Jugendstil genoemd, was een kunststroming in Europa die tussen 1890 en 1914 erg populair zou zijn. Tegenwoordig is het weer opnieuw in trek. Het was niet alleen een architectuurstijl maar ook een stijlvorm die werd toegepast op allerlei gebruiksvoorwerpen, waardoor eigenlijk iedereen er mee in aanraking kwam. De meeste mensen moesten er in het begin wel aan wennen, maar de vormgevers wisten destijds dat ze de goede weg in waren geslagen. Vereenvoudiging was het sleutelwoord, en inspiratie daarvoor vond men in de natuur. Het leverde veelal gevelversieringen op met dier- en bladmotieven, en soms ook gecombineerd met slanke vrouwfiguren. Bewogen lijnen in asymmetrische composities werden het middel om emoties uit te drukken. In veel landen ontstonden eigen varianten. De Art Nouveau zoals we die in Nederland kennen was vooral geïnspireerd op de ontwikkelingen in België. De belangrijkste centra voor deze 'Nieuwe Kunst' in ons land waren Amsterdam, Den Haag en Delft, die elk hun eigen koers gingen varen. Arnhem zou volgen. Ergens rond de eeuwwisseling moet er een opdrachtgever of ontwikkelaar zijn geweest die het in dit provinciestadje wilde uitproberen. Iemand moet er een begin mee hebben gemaakt. Met het verhaal dat nu voor je ligt gaan we proberen te achterhalen wie deze persoon was...

Franken (L. J.), leerhandelaar, oeverstraat 26.
Franken (A.), vleeschhouwer, rijnsstraat 39
Franken (A.), veekoopman en slager, rijnsstraat 46.
Franken (N. T.), laarzenmagazijn, roggestraat 39.
Franken (Em.), vleeschhouwer, Arnh. Vleeschhal, jansstraat 13
Franken (B.), vleeschhouwer, klarendalsche weg 428.
Franken (E.), luit. inf., koningstraat 77
Franken (G. H.), landbouwer, koningsweg 14
Franken (J. H.), ijzerhandel, oeverstraat 48.

— Verbouwd naar de plannen van den architect J. G. van den Berg heeft het oude huis van wijlen den heer Wils in de Bakkerstraat een geheel ander aanzien gekregen. Niet enkel omdat het van schoenwinkel slagerij is geworden — de van ons bekende slagerij van de firma M. Franken, Rijnsstraat, is herwaarts overgebracht onder de firma Gebr. Franken — maar nog meer door de slinke, onbekrompen wijze waarop de verbouwing plaats vond. Daarbij zijn de eischen van den tijd in alle opzichten met zorg en goeden smaak in acht genomen. De glatte wandtegels, het koperwerk, de betimmering in stijl — alles duidt op degelijkheid.

Bloemenplateel bovenwoning Rijnsstraat 46

Dit woonhuis was in 1898 bewoond door slager A. Franken, die recent de zaak van zijn vader in de straat had overgenomen. De gevel is mogelijk de oudste in Arnhem met bloemenplateel, en kunnen we beschouwen als voorbode van *De Nieuwe Kunst*. Vermoedelijk architect is J.G. van den Berg, die voor dezelfde firma tekende t.b.v. verhuizing van de zaak naar Bakkerstraat 66. Een ander bijzonder ontwerp van deze onbekende architect is de Apostolische kerk in de Parkstraat, die in 1899 werd opgeleverd.

Zeg nou zelf, wie bewondert nou niet de diversiteit aan gevels in de Transvaalbuurt en een topper in eenvoud zoals de Zwanenbrug in Sonsbeek? Aangenomen wordt dat dit vooral het werk is van de Arnhemse architect Willem Diehl, die in Brussel zijn kennis had opgedaan. Geert Visser haalde kort geleden echter nieuwe feiten boven tafel, en wil de lezers van Oud-Arnhem graag de primeur geven van zijn uitgebreide onderzoek. Hij ontdekte dat de Arnhemse Art Nouveau wortels heeft in Delft, waar gedoopt werd in 'Toegepaste Kunst'. Hoe Sonsbeek aan zijn fraaie bruggetje kwam is een prachtige geschiedenis waarvan je de ontknoping kunt lezen in deel-2 van deze special. In september, tijdens het weekend van Open Monumentendag, zal Geert zelf uitgebreid verslag doen hoe zijn onderzoek is verlopen. Lijkt je dit leuk, kom dan naar hotel Molendal waar hij doorlopend zal presenteren. Die locatie is gekozen omdat het huis een beginpunt markeert voor de komst van Art Nouveau naar Arnhem. Vanaf het hotel starten ook gilderondleidingen en kunnen bezoekers deelnemen aan buurtexcursies over dit onderwerp. Maar voor het allemaal zover is, eerst dus dit verhaal als opwarmertje, waarmee je zelf alvast op pad kunt om Art Nouveau te herontdekken.

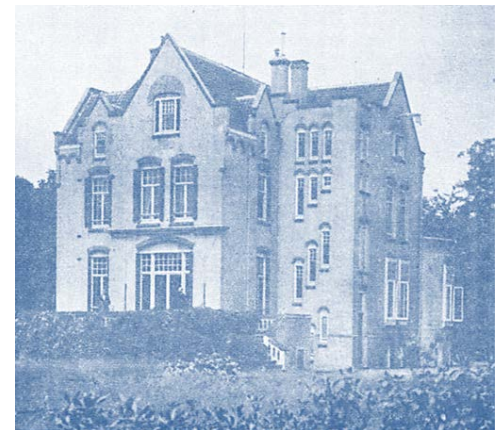
Uit het onderzoek is gebleken dat een bekend architectenbureau, die al in een vroeg stadium veel ervaring had met het versieren van gevels in de binnenstad, zich deze stijl al snel eigen maakte. Van Gendt & Nieraad, we kwamen ze in een vorige special ook al tegen, was de naam van dit bureau. Er zijn nu zo veel aanknopingspunten met Art Nouveau gevonden dat we moeten concluderen dat dit bureau heel belangrijk moet zijn geweest en zich steeds weer opnieuw uitgevonden heeft. Laten we van hen dus wat werken gaan bekijken, en wel datgene wat bewaard is gebleven in de loop der tijd. Terug naar het begin van de vorige eeuw...

Als eerste zullen we een bankgebouw binnengaan, welke ook als eerste naar boven kwam in de zoektocht naar materiaal over Van Gendt & Nieraad. Daarna start een wandeling langs monumentale gevels met Art Nouveau, die ons zal leiden naar Muis Sacrum, waar in 1903 een belangrijke kunsttentoonstelling plaats vond. Het moest zo zijn dat belangrijke schakels elkaar op deze tentoonstelling zouden ontmoeten en plannen zouden smeden om Arnhem op grotere schaal met de Nieuwe Kunst in aanraking te laten komen. Een voorbode van hoe de Transvaalwijk er uit zou gaan komen te zien...

Aanleiding van het onderzoek

Heel ingewikkeld was de vraag niet: *'wie is de ontwerper van de zwanenbrug?'* Jarenlang werd gedacht dat het mooie bruggetje een geesteskind van Diehl moet zijn geweest, maar daarvoor ontbrak elk bewijs. Ook nam men aan dat het door de smid Traanboer gemaakt moest zijn, die zijn naam op een ander bruggetje in het park vereeuwigde. De Vrienden van Sonsbeek, die zich als

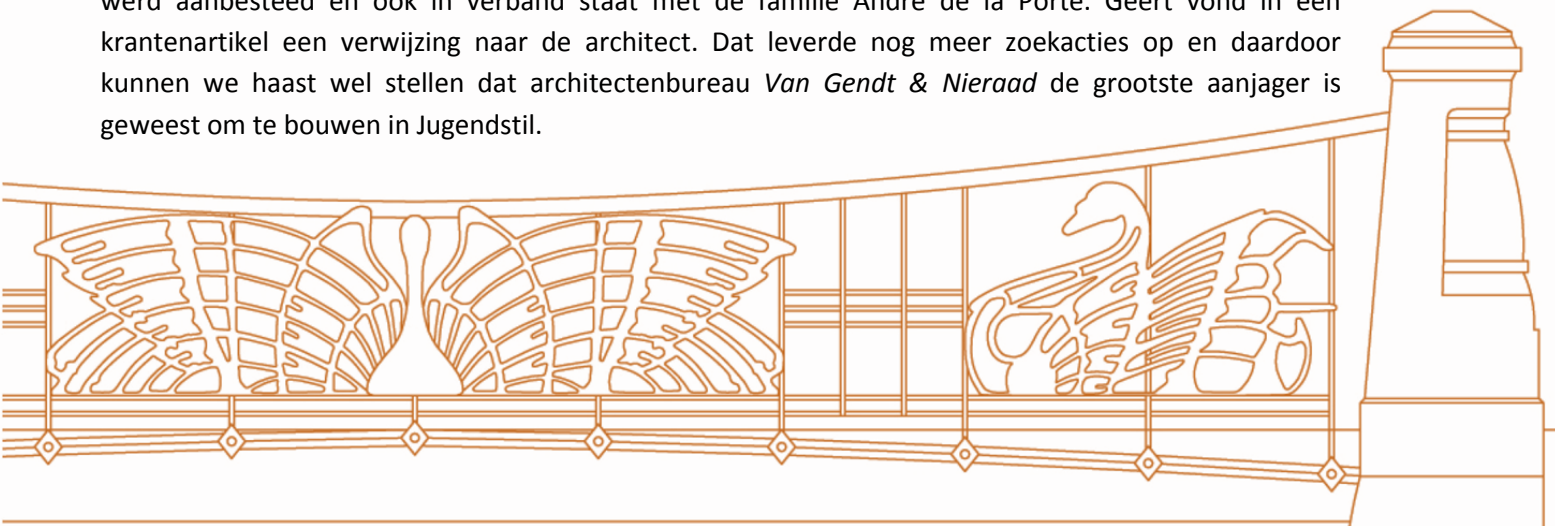
belangenorganisatie bekommert om de geschiedenis van het park, had de wens geuit om dit eens goed uit te zoeken. Niets blijft er heel van de verhalen. Uit krantenberichten was vrij makkelijk te achterhalen dat het bruggetje namelijk in 1903 door de Delftse firma Braat was uitgewerkt. Dat bleek voer om verder in de materie te duiken. Geert reisde af naar Delft en kwam al spoedig meer aan de weet. En natuurlijk kwamen er ook weer nieuwe vragen boven; *'Hoe zit het dan met die fraaie smeedijzeren brugleuning in de De la Reijstraat en de Jugendstil-panden in de binnenstad waar we zo weinig van weten?'* In het woonhuis van de familie André de la Porte, nu bekend als *Hotel Molendal*, leek een belangrijke schakel te liggen. Het huis dat een relatie heeft met de brugleuning markeert het begin van de Jugendstil in Arnhem. Het is gebouwd omstreeks 1901 toen architect Diehl nog niet in Arnhem woonde. Helaas lukte het niet de juiste architect er bij te vinden. Grote vermoedens zijn er wel, maar helaas zwijgen alle bronnen over die mooie witte villa aan de st.-Jansbeek.

Huize Vrijland bewoond omstreeks 1921

Aanknopingspunten moeten liggen bij de sterk gelijkende villa Vrijland, die baron Van Heeckeren in 1898 voor zichzelf had laten neerzetten te Schaarsbergen. Het landgoed had hij een jaartje eerder van de bekende houthandelaar Gerrit Thomas Coers gekocht, zodat hij zich daar kon terugtrekken na de verkoop van Sonsbeek.

Van Heeckeren en André de la Porte moeten dezelfde connectie hebben gebruikt, maar wie? Er is nog een pand waar we naar kunnen kijken; het Art Nouveau-bankgebouw in de Weverstraat, dat in 1903 werd aanbesteed en ook in verband staat met de familie André de la Porte. Geert vond in een krantenartikel een verwijzing naar de architect. Dat leverde nog meer zoekacties op en daardoor kunnen we haast wel stellen dat architectenbureau *Van Gendt & Nieraad* de grootste aanjager is geweest om te bouwen in Jugendstil.

Architectenbureau Van Gendt en Nieraad

Uit de vele advertenties die ze plaatsten in de Arnhemsche Courant kunnen we afleiden dat Nieraad en van Gendt jarenlang erg actief in Arnhem zijn geweest. De heren zijn waarschijnlijk ingestroomd nadat de oudste broer in de familie, *Cornelis Frederik Willem (Frits) Van Gendt*, besloot om zijn functie als stadsarchitect neer te leggen in 1866. Hoewel hij grote bekendheid had verworven met het ontwerp van de schouwburg en de H.B.S. aan het Willemsplein, zag hij geen heil meer in de toekomst als gemeentearchitect. Het liep allemaal veel te stroperig en liever wilde hij onder eigen naam ontwerpen produceren. En die keuze moet hem bepaald geen windeieren hebben gelegd. Grote werken bleven komen onder het bewind van *Gerlach Jan van Gendt* en *Cornelis Martinus Georgius Nieraad*. Afgezien van de H.B.S. die in 1959 werd afgebroken, is het bureau met hun ontwerpen voor Concordia (Riche) en de stalhouderij van Riemer nog steeds erg goed vertegenwoordigd op het Willemsplein. In Amsterdam zou het bureau nog tot grotere hoogte groeien. *Adolf Leonard (Dolf) Van Gendt* startte daar in 1874 een eigen ontwerpbureau, en dat werd al snel een van de grootste in Nederland. Niet alleen als architect maar ook als adviseur van grote bouwprojecten zou dit bureau worden ingeschakeld. De klant was koning. Organisatorisch, technisch en financieel kundig, zo karakteriseerden vakgenoten en opdrachtgevers de 'Van Gendts'.

G.J. Van Gendt 1838-1921

Verhuisd:
G. J. VAN GENDT, Architect,
 naar den Hoek van de
Hertogstraat en Driekoningendwarsstraat.
 Het **Kantoor** der Architecten **G. J. VAN GENDT** en **C. M. G. NIERAAD** is ook daarheen verplaatst.

Arnhemsche Bouwgrondmaatschappij

De **JAARLIJSCH**E ALGEMEENE VERGADERING VAN AANDEELHOUDERS zal gehouden worden op **Maaandag 20 Mei 1901**, des namiddags te 3½ uren, ten kantore der Vennootschap, Koningstraat 14 te Arnhem.

Aandeelhouders hebben toegang tot deze Vergadering op vertoon hunner Aandeelen.

Punten van behandeling:
 Balans op 31 December 1900.
 Voorstel tot verkoop.
 Wijziging der Statuten.

De Directie,
G. J. VAN GENDT.
C. M. G. NIERAAD.

Arnhem, den 9e Mei 1901.

C.M.G. Nieraad 1847-1925

Openbare Aanbesteding.

De Architecten **G. J. VAN GENDT** en **C. M. G. NIERAAD**, te Arnhem, zullen op Zaterdag 7 April 1883, des voormiddags te 11½ ure, op een der bovenlocalen van het *Arnhemsch Bierhuis* op den hoek van Willemsplein en Jansstraat te Arnhem, in het openbaar **aanbesteden**:

Het bouwen van eene nieuwe Sociëteitszaal boven het *Arnhemsch Bierhuis*, voor rekening van den Heer **A. PETRIE**.

Bestekken zijn verkrijgbaar, tegen betaling van **50 Cents**, ter Drukkerij van de Heeren **VAN DER WIEL & Co.** te Arnhem, terwijl de Teekeningen ter visie liggen in het lokaal der besteding van 's morgens 9 tot 's middags 4 ure.

Aanwijzing in loco op Donderdag 5 April des morgens te 9½ uren, en verdere inlichtingen zijn op franco aanvraag te bekomen ten Kantore van genoemde Architecten.

Het Kantoor van de Architecten **G. J. VAN GENDT** en **C. M. G. NIERAAD** is **VERPLAATST** naar deBakkerstraat No. 70, naast de Geldersche Creditvereeniging.

Het **KANTOOR** van den **ARCHITECT** **C. M. G. NIERAAD** blijft gevestigd **Koningstraat 14.**

Het Kantoor van den Architect **NIERAAD** is verplaatst van Koningstraat 14 naar **Apeldoornscheweg 39.**

Openbare Aanbesteding.

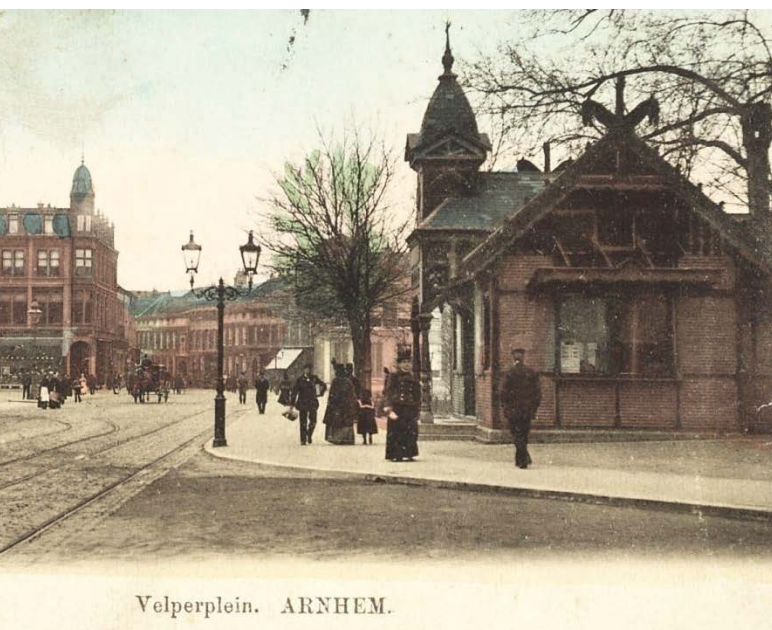
De Architecten **G. J. VAN GENDT** en **C. M. G. NIERAAD**, te Arnhem, zullen op Donderdag den 6den November 1879, des voormiddags ten 11 ure, op de Boevenzaal van *«CAFÉ SUISSE»* in het openbaar **aan besteden**:

Het af breken van het **WOONHUIS**, laatst bewoond door den Heer **EBERSON**, op den hoek van het Nieuwe Plein en den Ouden Stationsweg, te Arnhem, en het daar ter plaatse en op het daarvoor liggend terrein bouwen van een **KOETSCHUIS** met **BOVENWONINGEN**, **STALLING**, **OVERDEKTE PLAATS**, enz., voor rekening van de Heeren **GEBBS. RIEMER**, te Arnhem, zijnde de bebouwde oppervlakte ong. 650 vierk. Meters.

Het bestek is van af 31 October 1879 verkrijgbaar, tegen betaling van f 0.50, ter drukkerij van den Heer **G. J. THIEME** te Arnhem, terwijl de teekeningen van af dien datum ter visie liggen in het lokaal der besteding.

Aanwijzing in loco op 4 en 5 November 1879, des voormiddags ten 11½ ure, terwijl nadere inlichtingen zijn te bekomen ten Kantore der Architecten, *Kastanjelaan No. 14.*

Grote opdrachten in Arnhem verwierven Van Gendt & Nieraad in de uitbreidingswijken met hun villabouw toen de trek naar de stad toenam (hierover schreef ik al eerder in een vorige special). De stijl die ze daarvoor hanteerden heette *chaletstijl*, ook wel *stadsvakwerk* genoemd. Het raakte in zwang doordat veel burgers de tijd kregen om te reizen en daardoor gecharmeerd werden van lokale bouwstijlen zoals houtskeletbouw. Stations- en tramgebouwen waren bij uitstek gewilde objecten om deze stijl uit te proberen. Zo werden Arnhemse tramreizigers op het Velperplein in 1888 verblijd met de komst van een prachtig houten wachthuisje met Noorse stijnvloeden. Sommige reizigers vonden dit zo'n verbetering dat ze graag 'n trammetje later namen. Ook houten politiewachtposten die her en der op drukke kruispunten in de stad stonden opgesteld werden in stadsvakwerkstijl opgetrokken. Maar welke architect we hier aan kunnen koppelen... een bewijs werd niet gevonden.

Velperplein. ARNHEM.

Velperplein. gezin André de la Porte buiten wachtend op de tram

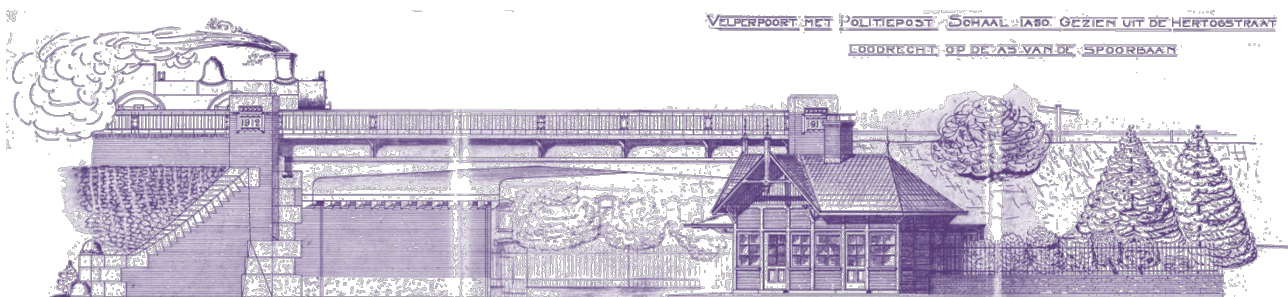

Voor Zieken en Herstellenden.

De Port, Sherry, Madera, Tokayer en Malaga Wijnen van The Continental Bodega Company worden door alle Geneeskundige Specialiteiten ten zeerste aanbevolen.

Verkrijgbaar te Arnhem aan Tramweg-Kiosk Velperplein, alwaar een Bodega is ingericht.

Dat het een wachthuisje voor de paardentram was is af te lezen aan de houten paardenkoppen, die als een bekroning aan de daklijst waren bevestigd. Interessant is de overeenkomst met het ontwerp uit 1884 van Abraham Salm voor een prachtige Amsterdamse tramremise (die later bestemd zou worden tot concertzaal). Aannemelijk is dat de vormgeving voor het wachthuisje aan een specialist is uitbesteed. Van Gendt & Nieraad was zo'n specialist, zij had als particuliere onderneming met houtskeletbouw grote bekendheid gekregen toen ze in 1879 werd ingeschakeld om de paviljoens te ontwerpen voor de Koloniale Nijverheids-tentoonstelling. Dat zij de opdracht kregen kan dus heel goed mogelijk zijn. Voor de grote publieksgebouwen was de chaletstijl echter minder geschikt. Daarvoor greep men liever terug naar een mengeling van neostijlen, zoals bij het ontwerp van de nieuwe concertzaal voor Musis Sacrum in 1865 ook was gedaan.

Aan de singels en uitvalswegen zijn waarschijnlijk door hen ook grote villa's ontworpen. Van de Velperweg, de Boulevard Heuvelink, de Apeldoornseweg en de Utrechtseweg is dit enigszins bekend, van de singels minder. Verkoop geschiedde via de *Arnhemse Bouwgrondmaatschappij* waarin ze zelf ook de dienst uitmaakten. Ook in andere steden waar ze actief waren, zoals Breda, Den Haag en Apeldoorn maakten ze gebruik van deze werkwijze. In 1872 verrees nog een heel bijzonder wijnpaleisje aan het Eusebiusplein, dat ontworpen was in moorse stijl. De wijnhandel van Hesselink & Co. maakte grote indruk in het buitenland. Hoewel het uit de hand van de Arnhemse architect Geysbeek Molenaar was, kunnen we uit een aanbestedingsadvertentie opmaken dat Van Gendt & Nieraad ook bij de bouw betrokken was.

LA COMPANIA HOLANDESA. A ARNHEM (PAYS-BAS)

OPENBARE AANBESTEDING.

Op Vrijdag den 1en Maart 1872, des namiddags ten 2 ure, zal in het Koffijhuis *de Unie* te Arnhem, door de Architecten VAN GENDT worden aanbesteed:

Het BOUWEN van een WOONHUIS, met PAKHUIS, WIJN-ENTREPÔT en BERG-PLAATS, aan het Eusebiusplein, hoek Marktstraat, te Arnhem.

De Teekeningen liggen ter visie in bovengenoemd Koffijhuis van af Maandag 26 Februarij en wel dagelijks van 10 tot 3 ure. Bestekken tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar van af 24 Februarij bij den Heer G. J. THIEME en doortrekken der teekeningen ad f 7.— bij den Heer G. NIERAAD, beiden te Arnhem. De aanwijzing op het terrein zal gegeven worden op Donderdag 29 Februarij 1872, des voormiddags ten 11 ure.

Door de groeiende bekendheid van het bureau kregen ze ook steeds meer opdrachten voor de verbouw van winkels en panden in de binnenstad. De eerste vingeroefeningen richtten zich op het aantrekkelijk maken van de entreepui. De een nog mooier dan de ander. Decoraties in houtsnijwerk en beeldhouwwerk werden toegevoegd in klassieke neostijl, maar rond de eeuwwisseling werden gevels compleet veranderd. Heel verrassend is dat grote delen van de Koningstraat en Bakkerstraat van hun hand blijken te zijn. Dat er nog maar weinig over dit architectenbureau geschreven is komt omdat de enige bronnen waaruit we kunnen putten krantenadvertenties zijn. En daaruit kunnen we nu gelukkig heel wat informatie vissen. Grote stadsontwikkelaars bleken het te zijn.

Na 1900 is het vooral Nieraad die in Arnhem nog actief is. Hij ontwerpt dan voor de betere ondernemer een aantal Jugendstilpanden, en waarschijnlijk dus ook het genoemde woonhuis in de Transvaalwijk. De ontwerpen van Nieraad werden vaak voorzien van plateel met bloemmotieven. Ook liet hij vaak in de plint een bijzondere versiering aanbrengen, uitgevoerd in hardsteen om het duurzame karakter van de winkel te versterken. Het kan zijn dat hij in het westen kennis heeft opgedaan met deze manier van ontwerpen. Opvallend is dat zijn opdrachtgevers vaak van joodse afkomst waren. Zo heeft Nieraad in 1891 de joodse school op de Kippenmarkt ontworpen, en misschien dat daar goede relaties uit zijn ontstaan. Joodse ondernemers waren niet zo behoudend en die wilden graag mee op de nieuwe wind. Nieraad wist contacten ook goed te onderhouden als actief lid in het Arnhemse verenigingsleven. Er was een hoop reuring in zijn stad, en als rasechte Arnhemmer stond hij er bovenop. Maar

na ruim 75 jaar ervaring verhuisde hij plotsklaps naar Rhenen. Dat was in het voorjaar van 1925, en in datzelfde jaar blies hij zijn laatste adem uit. Wat hij achterliet was een schat aan architectuur die in de vergetelheid zou raken.

C. M. G. Nieraad. †
 Te Rhenen is op bijna 78-jarigen leeftijd overleden de heer C. M. G. Nieraad, een bekend architect die te Arnhem veel gebouwd heeft.
 O.m. ontwierp hij de Indische tentoonstelling in 1879 op den Janssingel.

Arnhemsche Bankvereniging Pliester & Co

Weverstraat 40

1

Op 17 juni 1904 werd er een bijzonder bankgebouw geopend in de Weverstraat. Aan de buitenkant kon iedereen zien dat hier een heel aparte insprinking aan de straat was toegevoegd. Reporters werden van tevoren uitgenodigd om een kijkje te nemen, waarvan een kort verslag in de Arnhemsche Courant van 18 mei kwam te staan. Een belangrijke bron, want hierin komen we voor het eerst de naam van architect C.M.G. Nieraad tegen. Uit aanbestedingsadvertenties kunnen we opmaken dat Van Gendt en Nieraad een jaar eerder met de gedeeltelijke sloop van de oude woning was gestart. De familie André de la Porte woonde er toen al enige jaren niet meer... uitgewaaid naar Parkstraat en Eusebiusbinnensingel. Het ontbrak hen aan niets, maar niet veel later deed zich de kans voor om met de kinderen naar het buitengebied te trekken richting Sonsbeek. De witte villa, nu hotel Molendal, was een huis dat ze zelf konden vormgeven. Het moet daardoor ook zeer in de smaak zijn gevallen.

Weverstraat 40, vml. entree woning André de la Porte

Vrijdag 29 Mei.
ARNHEM. Dir. der Arnh. Bankver. Pliester & Co., te 11 ure: Amoveeren van perc. 40 in de Weverstraat ald. en daar ter plaatse bouwen van een kantoorgebouw met brand- en inbraakvrije kelders en kluizen. Best. en teek. ter visie in café Neuf, Ketelstraat, en tegen f3 per stel verkr. ten kantore van de archtⁿ. van Gendt & Nieraad, Koningstraat 14 ald. Aanw. in loco 26 Mei te 11 ure. Nadere inl. ten kantore van voornoemde archtⁿ.

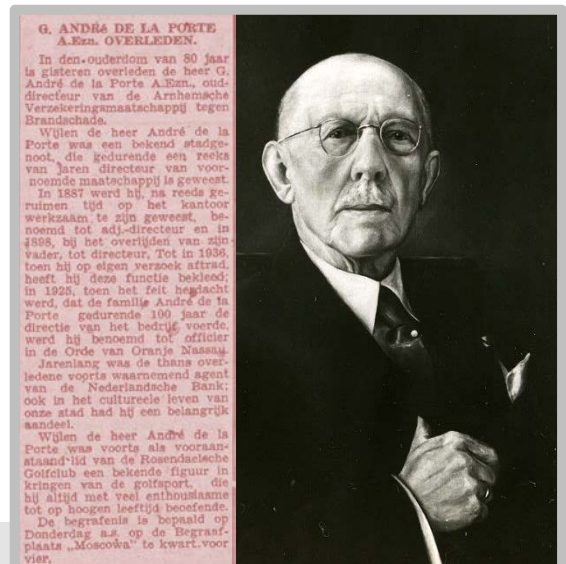

De DIRECTIE der Arnhemsche Bankvereniging PLEESTER & Co. bericht, dat hare Kantoren, in verband met de verplaatsing van Koningstraat 15 naar Weverstraat 40, op **Zaterdag 18 en Maandag 20** dezer, des namiddags te **12 ure** zullen

gesloten zijn.

Van af Dinsdag 21 Juni worden de Kantoren gehouden in het **nieuwe gebouw, Weverstraat 40.**

Anthony Engelbert Gzn., in leven directeur van de Verzekeringsmaatschappij tegen Brandschade, stemde twee jaar voor zijn dood toe om het woonhuis in de Weverstraat te verkopen. Zijn woning had een rijk verleden. In de 16e eeuw strekte het perceel 'De Moriaen' zich nog uit tot aan de Rijnstraat. Door verervingen was het terrein echter gesplitst geraakt in kleine delen, totdat het in de 19e eeuw in handen kwam van de heren Gilles André de la Porte en zijn vader Anthony Engelbert. Zij voegden het grotendeels weer samen tot een geheel. Het huis met de oude poort naast de Hema, ook wel 'De Achterse Moriaan' genoemd, markeert het begin van bewoning door de familie. Maar in 1903 kwam dus de slopershamer, zodat we niet meer kunnen spreken van dat mooie geheel. De architect mocht niet klagen over klandizie, want bijna gelijktijdig hielden ze zich ook nog bezig met de bouw/verbouwing van een tweede bankgebouw, namelijk die van de Geldersche Crediet-Vereeniging in de Bakkerstraat, in het rijtje waar ook al twee andere grote bankgebouwen waren gevestigd, én waarin ook het nieuwe kantoor van de architecten op nummer 70 zou komen. De opdracht werd uitgewerkt door de nevenvestiging in Amsterdam die broer Dolf was begonnen. Niet echt te duiden als art nouveau maar eerder 'functionalistisch', de architectuurstijl die Berlage propageerde. Het was een fors gebouw, waar in 1921 de Nederlandsche Handelsmaatschappij, en na de oorlog de ABN-Bank in zou trekken. Maar nu is er helaas niks meer van te zien; de bank verhuisde naar het Willemsplein en hier zou men in 1976 bouwen aan 'Passage 't Hemelrijk'. Het is dus helaas ten offer gevallen aan de roerige sloopjaren-70.

Geldersche Creditvereeniging
te ARNHEM. (32499)

AANBESTEDING.

Op Woensdag 23 December 1903, des voormiddags 11 u. 30 (locale tijd) zal worden **aanbesteed** in het Restaurant „De Harmonie”, Groote Oord No. 7, te Arnhem: het amoveeren der perceelen No. 70 en 71 in de Bakkerstraat; het gedeeltelijk amoveeren van het perceel No. 10 tot 12 in de Weverstraat en het bouwen van een Bankgebouw aldaar, met de leverantie van alle materialen en arbeidsloon.

Het bestek en de 11 teekeningen zijn op franco aanvraag en toezending van postwissel, groot f 5.—, te verkrijgen aan de Lichtdruk-richting P. RIJNJA, Reguliersgracht 134, te Amsterdam.

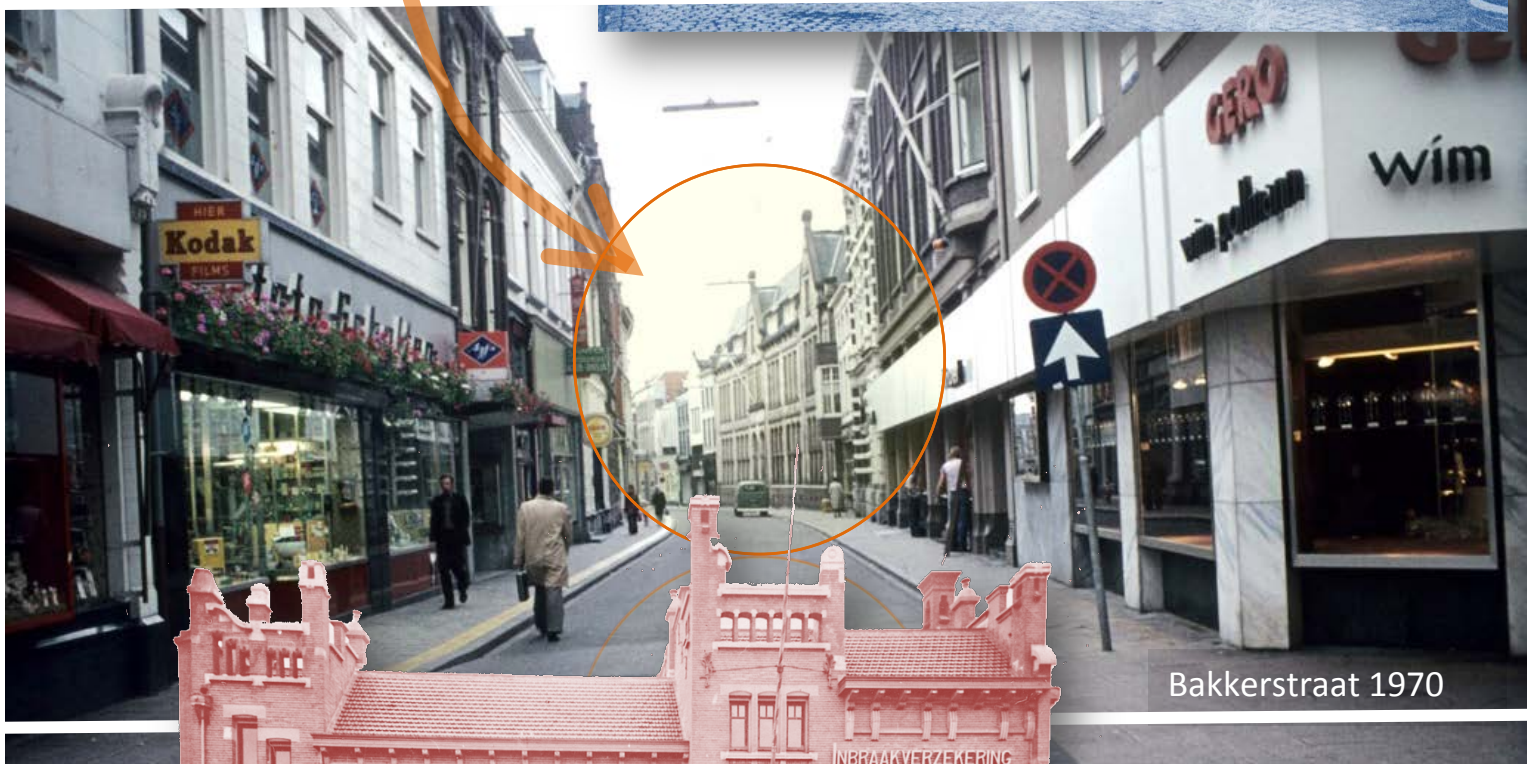
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

Iplichtingen worden gegeven door de Architecten:

Gebroeders VAN GENDT A.L.ZN.
te Amsterdam, Stadhouderskade 122.

Weverstraat 1905

Bakkerstraat 1970

Arnhem Weverstraat met Arnhemsche Bank

Bij vonnis der Arrondissements-Rechtbank te Arnhem van 26 Augustus 1907 is de **Commanditaire Venootschap Arnhemsche Bankvereeniging PLESTER & Co.**, aldaar, benevens hare beheerende Venooten Mr. GESINUS WILHELM KAREL PLESTER, COENRAAD CONSTANT LINCKER en Mr. KAREL MARIE GIJSBERT DE MELJIER, verklaard

in staat van faillissement,

met benoeming van den E.A. Heer Mr. H. R. A. BOONEN, lid van genoemde Rechtbank, tot Rechter-Commissaris en van de ondergeteekenden tot Curatoren.

Mr. I. EVERTS B.Hzn.
A. R. JOLLES.

NIEUWS UIT GEMEENTE EN PROVINCIE

Gisteren heeft de directie der Arnhemse Bankvereniging, Pilester & Co., ons welwillend in de gelegenheid gesteld haar nieuw gebouw in de Weyerstraat, waarheen a.s. Dinsdag hare kantoren worden overgebracht, te bezichtigen.

Van buiten maakt het gebouw, dat 25 M. breed is, een gunstigen indruk, die nog verhoogd wordt, doordien het niet dadelijk aan de straat gelegen is, doch 12 M. binnen de rooilijn inspringt. Aan de straatzijde is het plein, dat aldus ontstaat, afgesloten door een monumentaal gesmeed hek, dat geleverd is door de firma Bettinghousen en Ringlever te Rotterdam. Gaat men den hoofdingang binnen, dan komt men in de lichte, ruime gang, waarvan reeds dadelijk de marmeren lambrisering der muren de aandacht trekt. Rechts bevindt zich een groot, licht ivertrek, het kantoor voor de boekhouders, links is het kaslokaal, waarin een afgeschoten gedeelte is, waar men geholpen wordt, indien men liever niet in 't publiek zijn zaken afhandelt. Van dit kantoor komt men in de kantoren der directie, die men echter ook bereikt door de vestibule door een door een glaslantaarn helder verlichte hal. Deze laatste kantoren, drie in getal, zijn ook zeer ruim en luchtig. Wat vooral opvalt, is de overvloed van licht, die overal door heel het gebouw binnenstroomt.

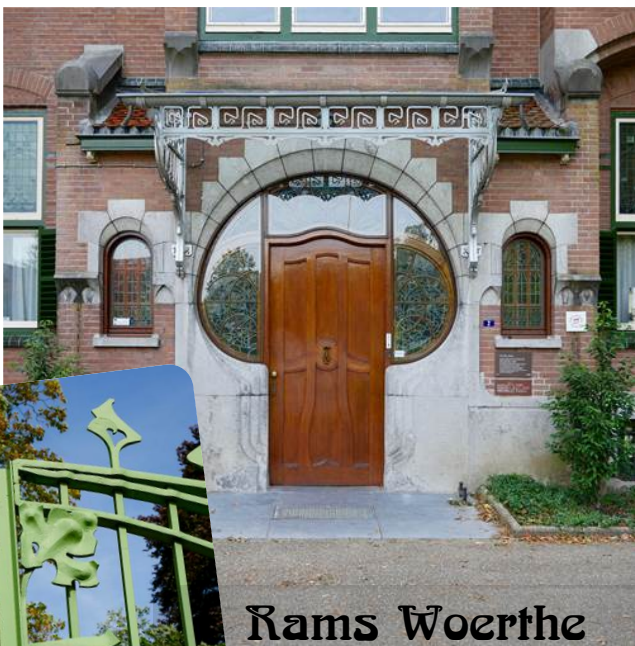
De bovenverdieping bestaat uit drie kantoren, die verhuurd worden, en uit de woning van den concierge.

Het belangrijkste van het gebouw bevindt zich echter in den grond. Hier liggen de brandvrije kelders, de particuliere brandkelder, het archief en verscheidene kleine kantoorruimtes. De muren zijn hier eenige steenen dik en in die muren is een stalen pantsersel gemetseld. De deuren zijn een kunststuk op zich zelf. Iedere deur weegt 5000 kilo's en kan toch met één vinger worden dichtgeduwd. Om zó'n deur te sluiten, steekt men twee sleutels in 't slot, draait die een halven slag om en beweegt dan de kruk van rechts naar links. Door deze laatste beweging schieten aan de vier zijanten twintig klauwen naar buiten, die achter de deurposten grijpen. De raampjes, waardoor het licht naar binnen valt zijn bovendien voorzien van dikke ijzeren stangen. In de kelders is overal electrisch licht aangebracht.

Inbraak in deze kelders is totaal onmogelijk. Verder is onder den grond de stookplaats voor de centrale verwarming (warmwater), geleverd door de firma Stokvis. Dit is een dubbele inrichting, zoodat men bij geringere koude de helft ongebruikt kan laten.

Overal treft de royale, praktische inrichting, geen overdadige versiering, doch prachtige marmeren vloeren, marmeren pilaren, een mooi bovenlicht, vroolijk gekleurde ruiten, breede trappen enz. Buiten bevindt zich nog een afdak waar rijwielen weggezet kunnen worden. Zoals we vroeger reeds mededeelden, is de architect de heer Nieraad, wien de hoogste lof toekomt voor het fraaie geheel. Aannemer is de heer J. van Burk. Arnhem is met deze Bank een gebouw rijk geworden, dat een sieraad is voor de stad, en wij kunnen de directie, die ons zoo welwillend in de gelegenheid stelde om het te bezichtigen, slechts toewenschen dat hare zaken in dit nieuwe gebouw zich mogen uitbreiden naar de verhouding, waarin dit gebouw staat tot hare tegenwoordige behuizing.

In het krantenartikel wordt het nieuwe bankgebouw van Nieraad behoorlijk uitgebreid beschreven, en samen met bewaard gebleven fotomateriaal kunnen we wel een en ander opmaken. Er blijkt een heel opvallende gelijkenis te zijn met villa Ramswoerthe in Steenwijk, dat nu een museum is en op nummer 100 staat van de belangrijkste monumenten in Nederland. Deze prachtige villa uit 1899 werd ontworpen door Dolf van Gendt, een jaar voor zijn sterven en toen het bureau nog niet onder Berlage's invloedssferen stond. De opdrachtgever Jan Hendrik Tromp Meesters had samen met de architect een aantal topkunstenaars aangetrokken om huis en tuin te verfraaien. De glas-in-lood ramen zijn het ontwerp van Adolf le Comte uit Delft en Hendrik Copijn maakte het plan voor een park dat omsloten werd door een fraai hekwerk van de firma Braat uit Delft. Het was een klein wereldje omstreeks 1900, want Nieraad heeft voor de familie Tromp Meesters ook gebouwen ontworpen, en Hendrik Copijn werkte op zijn beurt ook regelmatig samen met Van Gendt & Nieraad.

Rams Woerthe

Arnhemse Bank

Wat Rams Woerthe en de bank in de Weverstraat vooral gemeen hebben is de bovenverdieping. In beide gevallen is er gebruik gemaakt van een bijzondere daglichtconstructie. De muurbeschilderingen met lelies in Rams Woerthe zijn van Co Breman. De bloemen zie je ook weer terug in de hekwerken in het park. Nieraad moest wat ingetogen zijn voor een bankgebouw, maar ook daar zie je dezelfde muurschilderingen. In het portaal beneden zien we een fraaie staande gaslantaarn die waarschijnlijk door de firma Deerns uit de Kortestraat werd geleverd. Zij hadden Favier als kunstenaar in dienst, die het vak van leraar tekenen op de HBS uitoefende. Na een moeizame start ging men zich richten op de productie van lampen met een Jugendstil uiterlijk. Deerns leverde naast de verlichting ook de elektriciteit aan, wat in die tijd voor Arnhem een novum was. In het artikel kunnen we lezen dat men vooral onder de indruk was van de brandvrije kelder waar die elektriciteit benodigd was. De Eerste Arnhemsche Elektriciteit-Maatschappij zat in een bijgebouw van smederij Hollandia waar gashaarden en gaskachels werden geproduceerd voor de firma Deerns. Hollandia bevond zich op nummer 5 in de Kortestraat, precies tegenover de bank. Daar zijn nog sporen van terug te vinden. Als je vanuit de museumtuin naar de Kortestraat loopt, kun je nog oude isolatoren op achtergeveltjes aantreffen. Ook op gevels in de Rijnstraat is een en ander nog behouden...

Dat je geld in de bank veilig was werd aan de buitenkant op het dak gepromoot met de tekst 'safe-deposit'. Iedereen kon er kluisjes huren om waardevolle spullen in bewaring te stellen. Helaas bleek het geld hier toch niet zo veilig te zijn, want de bank ging al in 1908 failliet. De twee eigenaren Pliester en Lincker hadden fraude gepleegd en de Arnhemmers die hier hun geld hadden geparkeerd werden gedupeerd. Ook veel bedrijven werden hiermee geconfronteerd, en sommige, zoals de Betuwse Stoomtrammaatschappij en de Verlichtingsfabriek aan de rand van het Spijkerkwartier, werden zelf ook met faillissement bedreigd. Het nog maar 5-jaar oude kantoorgebouw kwam daarna te koop te staan. Daardoor ontstond de toevallige situatie dat de voormalig eigenaar; de Arnhemsche Verzekeringsmaatschappij tegen Brandschade van André de la Porte, hier opnieuw haar intrek kon nemen. Besloten werd om uit de failliete boedel voor zo'n slordige 70.000 gulden het pand Weverstraat 40 weer terug te kopen en de verhuizing in te zetten van het toenmalige kantooradres Weverstraat 6. Geen ingewikkelde operatie zou je zeggen, maar het moest natuurlijk wel een volwaardig kantooradres worden inclusief een passend interieur in de huidige moderne stijl. Kunstenaars werden aangetrokken om de betimmeringen en het meubilair te ontwerpen in de geest van De Nieuwe Stijl, en die vond men in de pas opgerichte Oosterbeekse firma 'Labor Omnia Vincit'.

Aan het einde van de 19de eeuw was er een aantal meubelmakers die het ambacht weer wilde herstellen, zoals de Engelse meubelmaker William Morris die de beweging "Arts and Crafts Movement" begon. Gerrit Pelt, een timmerman uit Rotterdam die een welgesteld man was geworden, had hetzelfde streven en wilde met zijn fabriek een betere levensstandaard maken voor de arbeidersklasse. Sober en modern moest het worden zonder onnodige opsmuk. Hij verfoeide massaproductie en vooral imitaties van uitbundige stijlen uit vroeger tijden. Vanwege deze hernieuwde liefde voor het oude ambacht werden de meubels bij de L.O.V. voor een groot deel met de hand gemaakt. Veel arbeiders kwamen van de Arnhemse Ambachtsschool, sommige anderen konden het vak intern leren van een meester meubelmaker. In de fabriek werden ook wandbetimmeringen gemaakt en soms zelfs een gehele woninginrichting. De bank in de Weverstraat verstrekte de eerste opdracht daartoe, en de L.O.V.-meubelfabriek werd al vrij snel begeerd om haar grote kwaliteit. Het was een groot bedrijf gebaseerd op idealistische grondslag met talentvolle werknemers die als prinses werden behandeld. Plezier in het werk dat was ook het belangrijkste streven vond de baas. Hij wist precies hoe hij het wilde hebben: voor zijn personeel goede behuizing en ontwikkelingsmogelijkheden, plus een hoog loon met winstdeling in aandelen. Het wordt nog

gekker; hij zorgde ook voor een badinrichting waar alle werknemers zich eens in de week moesten onderdompelen. Ook de kinderopvang was geregeld. Kortom, een meubelfabriek met voorzieningen die de tijd ver vooruit waren. Heel lang heeft het ideaal niet mogen bestaan. De fabriek moest vanwege de crisis en de grote personeelskosten al in 1935 haar deuren sluiten.

De Arnhemsche Verzekeringsmaatschappij daarentegen heeft het nog lang op dit adres kunnen uithouden. Naast bankzaken werd er ook aan projectontwikkeling gedaan. Net voor de oorlog werd een fors woongebouw neergezet aan het Willemsplein, met op de begane grond een A.V.M.-informatiekantoor. Toen in de jaren-60 de ene na de andere fusie volgde, kon de brandverzekeraar niet meer achterblijven. In 1973 verhuisde het personeel naar het nieuwe kantoorgebouw van Delta Lloyd aan het Roermondsplein, waar de groei nog veel verder zou gaan toenemen. Het oude bankgebouw zou worden herbestemd tot stedelijk conservatorium en dansacademie. Geen gelukkige keuze want dat betekende niet veel goeds voor behoud van het monumentale interieur... Maar de academie had nu eenmaal behoefte aan een groot gebouw met uitbreidingsmogelijkheden, wat tot gevolg had dat het Aloysius-schoolgebouw dat er naast stond ook onderdeel werd van de verhuisoperatie. 30 jaar lang werden de brave studenten hier losgelaten. Daarna volgde een nieuwe verhuisbeweging richting Rietveldgebouw. Eind jaren 90 bouwde men voor hen aan de Boterdijk een passend onderkomen in een diepe kuil. Het bankgebouw kwam daarna zo'n 10 jaar lang leeg te staan. Twee personen verschenen op het toneel die zich wilden ontfermen over het bijzondere erfgoed. Marjolein De Groen zag met haar partner de mogelijkheden voor het vestigen van een privé-museum. Ze namen een architect in de hand en hebben gered wat er te redden viel. Twee vliegen in één klap; het bankgebouw van Nieraad is een prachtig eigentijds museum geworden, met respect gerestaureerd en bewaard tegen verder verval.

Voordat we het terrein verlaten moeten we het nog even hebben over het bijzondere smeedijzeren hekwerk bij de entree. Zou het een relatie hebben met het hekwerk van Rams Woerthe, waar de firma Braat voor tekende? We hebben kunnen lezen dat het werd geleverd door de firma Ringlever uit Rotterdam. Leendert Ringlever had het vak geleerd bij Braat in Delft en begon in 1903 zijn eigen siersmederij. De link is dus nauw. Leendert mocht ietsje later ook de trapleuningconstructie van de H.B.S. in de Schoolstraat ontwerpen en leveren. Hij had zijn artistiek opleiding gevolgd bij Adolf le Comte en beeldhouwer Miedema, die onsterfelijk werd met zijn danseressen aan de gevel van Luxor. Van origine liep het hekwerk niet zo ver door als nu, want je moet je goed realiseren dat Insula Dei pas zo'n 20 jaar later sloopwerkzaamheden inzette om een betere entree bij de school te verkrijgen.

De A.V.M. was opgericht in 1809/1825 en was Arnhems eerste verzekeringsbedrijf die het gat in de markt ontdekte met verzekeringen tegen brandschade. Wout Peeters vervaardigde dit kunstwerk naar ontwerp van een bestaande affiche voor het informatiekantoor Willemsplein, waar het nog steeds is te bewonderen. Het glasmozaïek dat een product was van Aardewerkfabriek Goedewaagen te Gouda, markeerde tevens de overgang naar het bewind van de vierde generatie 'Gilles' André de la Porte.

Magazijn van Comestibles C. Frikkers Jr.

Vijzelstraat hoek Weverstraat

2

Magazijn van Comestibles,
Verduurzaamde Levensmiddelen, Delicatessen,
Gerookte Vleeschwaren enz. enz.

C. FRIKKERS JR.

Vijzelstraat hoek Weverstraat.

Heden ontangen verschillende extra fijne **PUDDINGEN** in $\frac{1}{4}$ en $\frac{1}{2}$ blikken voor 2 of 10 personen.

AMANDEL-PUDDING.	CABINET-PUDDING.
ANANAS-PUDDING.	ITALIAANSCH PUDDING.
BESCHUIT-PUDDING.	PLUM-PUDDING.
POUDING ROYALE.	VRUCHTEN-PUDDING.
VERMICELLI-PUDDING.	APPEL-PUDDING.
ENGELSCH APPEL-PUDDING.	SAUCHE VOOR PUDDINGEN.

Openbare Aanbesteding.

Op Woensdag 11 April 1877, des middags te twaalf uren, zal in het Hótel 'de Arend', in de Weverstraat te Arnhem, bij enkele inschrijving worden aanbesteed :

Het verbouwen van de perceselen kadastraal bekend als gemeente Arnhem, Sectie O, Nos. 1880 en 4196 en gelegen aan de Vijzel- en Weverstraten, voor rekening van den Heer C. FRIKKERS JR.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voornoemd Hótel, van af Donderdag 5 April a.s. De bestekken zijn mede van af dien datum te bekomen, tegen betaling van f 0.50, ter drukkerij van den Heer G. J. THIEME, te Arnhem. Aanwijzing in de Gebouwen op Zaterdag 7 April, des voormiddags te tien uren.

Inlichtingen zijn op franco aanvraag te bekomen ten kantore van de Architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD, te Arnhem.

We verlaten de Weverstraat via de Grote Oord om even iets lekkers voor onderweg te kopen in het 'magazijn van comestibles' van jongeheer Coenraad Frikkers op de hoek met de Vijzelstraat. Maar voor dat lekkers kunnen we tegenwoordig beter naar de Hema gaan, want van dat fraaie pand op de foto is helaas niks meer te bespeuren. De Grote Oord bleek gevoelig voor heel wat verbouwingen in de loop der tijd. In 1877 waren het Van Gendt & Nieraad die met veel bravoure lieten zien tot wat ze in staat waren. Destijds zag men dit als middel om de klanten binnen te lokken. In de loop van de 19^e eeuw wilden steeds meer bewoners van hun huis een winkel maken. Het aanbrengen van verfraaiingen was een logische volgende stap, en het markeerde in feite ook het begin van de verdere ontwikkeling in de decoratieve kunsten.

De nieuwe decoratie aan de winkel van Frikkers moet veel indruk hebben gemaakt, want andere winkeliers raakten ook geïnteresseerd om dergelijke verbouwingen uit te laten voeren. Zo lieten Van Gendt & Nieraad in 1884 voor rekening van de firma Perry & Co. bij de hoek met de Zwanenstraat ook een zelfde soort decoratie aanbrengen. Later kwam Gescher & Kemper in het pand, die het er op een gegeven moment niet meer op wilde hebben. Tegenwoordig is men erg gebrand om deze oude gevels weer in ere te herstellen, als ze nog bestaan tenminste.

Toen de delicatessenzaak van Frikkers verhuisde naar de Steenstraat en zich hier in 1922 een filiaal van de grootste schoenenwinkel in Europa kon vestigen, liet de nieuwe eigenaar de gevelversiering intact. Binnen zou alles herschapen worden tot een modern winkelinterieur, maar dat is ook bijna onontkoombaar bij een wisseling. Al vier jaar later werd de Duitse schoenenzaak 'Salamander' overgenomen door 'Presburg' die er tot 1935 in bleef zitten om daarna het hoekpand te betrekken aan Land van de Markt. Roet in het eten kwam toen 'Het Porseleinhuis' haar intrek nam bij de Grote Oord en het kunstwerk moet hebben vernietigd. De hoek verviel langzaam tot een smakeloze mix aan bouwstijlen. De Bijenkorf maakte de klus af in de jaren 80. De bovenwoning, die de familie Frikkers zelf ooit had bewoond, verdween van de kaart. H&M richtte het vervolgens in als modewinkel, en nu is het vervallen tot een geblindeerde gevel, waar niks meer refereert aan het moois dat hier ooit stond.

De zoo bekende zaak van Perry en Co. te Londen, die te Birmingham, Nieuw-York, Parijs, Brussel, Frankfort en Amsterdam hare succursalen bezit, heeft er thans ook een in onze stad gevestigd. In de Ketelstraat op den hoek der Zwanenstraat, is het huis, vroeger door den heer Ploeg bewoond, daartoe ingericht en geheel verbouwd en vernieuwd, welk werk werd aangenomen door den heer Liefing. Aan den fraaien gevel en nette inrichting herkent men weder den smaak der heeren van Gendt en Nieraad; het bevallige beeldhouwwerk is van de hand van den heer Cajot, terwijl de heeren Frowein en de Swart het schilderwerk en daaronder ook de fraaie decoratiën leverden.

De firma Perry, die inzonderheid om haar reis- en toiletbenodigdheden, hare hospitaal-artikelen en schrijfbehoeften bekend is, heeft zich terecht gedurende de vele jaren dat zij reeds bekend is, den naam verworven, dat hare waren door degelijkheid uitmunten. Het magazijn, aan wier hoofd de heer A. W. de Jongh gesteld is, zal dan ook aan de velen, welke reeds aan de Perry-artikelen de voorkeur gaven, zeer welkom zijn en mag ook onder het verdere publiek een flink debiet verwachten.

Donderdagavond wordt het nieuwe magazijn geopend.

Vanuit Grote Oord maken we nu heel kort twee zijsprongetjes om daar nog wat ander werk van architect Nieraad te bekijken. Niet lang wegblijven, want compleet kunnen we toch niet zijn...

Magazijn van dameshoeden G. Marijnen

Rijnstraat 29

Aanbesteding.

Op Dinsdag 10 September 1895, des voormiddags te 11 uren, zal in het *Centraalgebouw* te Arnhem, in het openbaar worden

aanbesteed:

Het afbreken van perceel No. 29 in de Rijnstraat te Arnhem en het daar ter plaatse opbouwen van een Winkelhuis met Woning, voor rekening van den Heer G. MARIJNEN, te Arnhem.

Bestekken met lichtdrukteekeningen zijn te bekomen ad f 1.— per stel, ten kantore der Architecten VAN GENDT & NIERAAD, te Arnhem, waar tevens inlichtingen zijn te bekomen.

Aanwijzing in loco op Maandag 9 September 1895, des voormiddags te 11 uren.

Arnhemse courant
21-03-1896 ©

— De heer G. Marijnen, wiens modezaak in de Ketelstraat reeds sedert tal van jaren bij het damespubliek eene goede reputatie geniet, zal thans eene nieuwe zaak openen in de Rijnstraat no. 29, meer speciaal ingericht voor het *fijne* genre dames- en kinderhoeden. Tot dat doet neet hij, volgens een door de architecten van Gendt & Nieraad ontworpen plan, door de firma Liefding een magazijn doen verrijzen, dat uitmunt door fraaiheid en degelijkheid en waarvoor de fijnste magazijnen in het buitenland het model leverden.

De pui, door de Arnhemse steenhouwerij uit hardsteen opgetrokken, omlijst een kolossale spiegelruit, die het gezicht verleent op eene keurige etalagekast, evenals de geheele inventaris, van gebeeldhouwd dof eikenhout. De verlichting door drie sierlijke koperen gaskronen, voldoet uitstekend. Door de met tegels ingelegde portiek het magazijn binnentredende, wordt men verrast door den rijken aanblik van het geheel. De eigenlijke winkel wordt door prachtige portières van terra-cotta en bronskleurige zijden pluche gescheiden van de modekamer, op eene wijze, die den vervaardiger, den heer Ehlers, alle eer aandoet.

Kortom, alles draagt het cachet van sijnheid en goeden smaak, dat in eene fijne modezaak zoo gewenscht is.

1895

koffiehuis 'De Zalm'

— † Wederom zal een van Arnhem's oudheden worden opgeruimd om plaats te maken voor een gebouw, dat door zijn schoone lijnen en vorm het oog zal streelen en de omgeving tot siernaad zal strekken. Wij bedoelen het logement en koffiehuis »de Zalm» op den hoek der Jansstraat en Jansplaats (Varkensmarkt), door zijne oudheid bekend, maar niet om zijne schoonheid waardig voor vernietiging te worden behoed. Door de architecten van Gendt en Nieraad, aan wie Arnhem reeds zoo menigen fraaien gevel heeft te danken, is een plan ontworpen voor den bouw van een nieuw hoekhuis van 3 verdiepingen en breeden schuinen hoek met balkon en erker, dat inderdaad, zoodra het door den bekwamen aannemer D. A. Roskam zal zijn opgeleverd, eene groote verbetering in dit gedeelte der oude stad zal vormen.

De eigenaar, de heer J. B. J. Beijer Jr. zal in het nieuwe gebouw eene nette slijterij en koffiehuis openen, zoodat het oude gebouw zijne vroegere bestemming in een nieuw gewaad zal blijven behouden.

1901

winkelhuis J. Franken

Aanbesteding.

De Architecten VAN GENDT & NIERAAD te Arnhem zullen op Woensdag 22 Mei 1901, des voormiddags te elf ure, in Café Neuf in de Ketelstraat, in het openbaar **aanbesteden**:

Het afbreken van het perceel op den hoek van de Oever- en Vossenstraat te Arnhem en het daar ter plaatse opbouwen van twee Winkelhuizen met ééne Bovenwoning, voor rekening van den Heer J. H. FRANKEN te Arnhem.

Bestek met teekeningen zijn te bekomen ad f 1.25 per stel ten kantore der Architecten VAN GENDT & NIERAAD voornoemd, waar nadere inlichtingen zijn te bekomen.

Aanwijzing in loco op Dinsdag 21 Mei a. s., des voormiddags te 10 ure.

1892

koffiehuis 'Rijnzicht'

Aanbesteding.

De Architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD, te Arnhem, zullen op Donderdag 12 Mei 1892, des voormiddags ten 11 ure, in het *Centraalgebouw* aldaar, in het openbaar **aanbesteden**:

Het afbreken van het perceel genaamd »Het oog in 't Zeil», op den hoek van de Rijnkade en het Roermondsplein te Arnhem en het aldaar opbouwen van een KOFFIEHUIS met BOVENWONING.

De teekeningen liggen ter visie in het bestedingslokaal, terwijl aanwijzing in loco wordt gegeven op Dinsdag 10 Mei 1892, des voormiddags ten 11 ure.

Bestekken zijn verkrijgbaar, ad 50 Cents, ten kantore der Architecten, Bakkerstraat 70, waar tevens de noodige inlichtingen zijn te bekomen.

3

We lopen nu iets voorbij de hoek met de Bakkerstraat. Nu eens niet om ons te vergapen aan de dure bankgebouwen in deze straat, maar om even bij *Grand-Café National* binnen te wippen en daar de metamorfose van het café te bewonderen. Van Gendt & Nieraad hadden hier in 1894 goede naam gemaakt door de inrichting van het chique etablissement te moderniseren met cassetteplafonds, notenhouten lambriseringen, wandtapijten, kroonverlichting etcetera. Maar natuurlijk is van die inrichting nu niks meer te zien. De gevel waar The Society Shop momenteel huisvest stamt namelijk uit 1913, het jaar dat aan architect Eich gevraagd werd om hier een grote verbouwingsklus te realiseren. Hoewel bij deze man ook art nouveau van de tafel kwam, was dat toen blijkbaar al niet meer in de mode.

— Zonder dat het een overdadige weelde vertoont, zal het nieuwe „Café National“ dat in de Bakkerstraat de „Franciscaner Bräu“ heeft vervangen en morgen Zaterdagavond wordt geopend, een rijken indruk maken. Zooals de verbouwing is geschied door den heer A. Bloem, timmerman en aannemer, naar de plannen van de architecten van Gendt en Nieraad, zal men de oude ruimte niet herkennen. Er is één doorlopende groote zaal van gemaakt, langs den wand met een keurig uitgevoerde, imitatie-notenhouten lambrizeering en verder met een smaakvol geschilderd, in vakken verdeeld, plafond. De heer Frowein heeft alle eer van zijn schilderswerk. De wand boven de lambrizeering is ook in vakken verdeeld. De firma Cohen leverde een fraai patroon imitatie-Gobelis. Wat des avonds vooral treft is de rijke verlichting. De firma Stokvis was belast met de inrichting en met weet, dat zij het nieuwste, deugdelijkste en fraaiste kan leveren. Vermelding verdient vooral, dat alle kronen in de fabriek hier ter stede zijn vervaardigd. Men zal de sierlijke vormen er van bewonderen, evenals het schitterend witte gloeilicht, dat de minste warmte verspreidt.

Trouwens voor ventilatie is natuurlijk ook gezorgd. Van de nieuwste soort zijn de biljarten der firma H. Donkers-de Visser te Oosterhout, N.-Brab. (het laken is op glas gespannen), alsmede de te Chicago bekroonde deursluitingen, die de heer J. J. Bruns leverde.

Wat de zaak zelve betreft, geeft de annonce alle mogelijke inlichtingen.

afbraak Café National - Bakkerstraat 1913

AANBESTEDING.

Op Maandag 10 November, des voormiddags 11 uur, zal namens den Heer P. C. VAN HOOIJDONK, worden

aanbesteed:

Het amoveeren van Perceel 77 aan de Bakkerstraat en het verbouwen van Café National.

De aanwijzing ter plaatse op Donderdag 4 November, des voorm. 10 uur.

Bestek en Tekeningen liggen ter inzage in bovengenoemd Café en zijn te verkrijgen voor f 3 50, bij den Architect W. J. EICH, Pels Rijkenstraat 11.

Ook weten we dat de bekende architect Diehl voor Café-National actief is geweest. In 1929 kreeg hij de opdracht om de verbinding tot stand brengen met *Grand-Café Central*, die een nogal koninklijke ingangspartij aan de Vijzelstraat bezat. De verbouwing was mogelijk omdat de bedrijven aan de achterzijde tegen elkaar grensden en door een tot stand gekomen fusie aan elkaar gekoppeld konden worden. Door de samenvoeging zou 500m² bedrijfsoppervlak ontstaan, inclusief bijbehorende bovenzalen. De zaken liepen goed voor de familie Hooydonk die het bedrijf runde. In 1954 werd echter een verhuizing ingezet naar het Willemsplein omdat café-restaurant Riche was aangekocht. Weliswaar kleiner maar wel op een toplocatie in de stad. De mooie klassieke gevels in de Bakkerstraat en Vijzelstraat kwamen toen op vrij spel te staan. Meubelzaak Knoef bracht een grote overkapping aan die er later weer is afgehaald. Veel heeft het niet gescheeld, maar beide fraaie gevelpartijen zijn gelukkig behouden gebleven.

Café Restaurant National.
Bakkerstraat 76, Arnhem.
Tel. 440. P. v. Hooydonk.

Café-Restaurant „NATIONAL”

Bakkerstraat 76

Teleph. Int. 440

P. VAN HOOIJDONK

ARNHEM.

**Uitsluitend 1e kwaliteit Spijzen en
Dranken.**

Plats du Jour 12—2 uur. Diners 5—7 uur.

Plats du Soir.

Pilsner Urquell

(Bürgerliches Bräuhaus Pilsen).

Münchener Bier

(Staats-Brauerei Weihenstephan).

Hollandsch Pilsner

(Bierbr. De Kroon Arnhem).

Willem Diehl,
Arch.

De vereniging van twee groote café's restaurant in het centrum der stad.

„National en „Central” onder eenhoofdige leiding.

Zooals wij eenige dagen geleden mededeelden is door de directie van de N.V. Café-restaurant „National” a. d. Bakkerstraat aangekocht Grand Café „Central” aan de Vijzelstraat. Beide groote inrichtingen zullen vereenigd worden en onder leiding van de directie van Café-restaurant „National” worden geëxploiteerd.

Ongetwijfeld is de samentrekking van de beide groote café-restaurant-bedrijven, een feit van beteekenis voor onze stad. Het is mogelijk gebleken, dat de gebouwen van National en Central, die aan de achterzijde aan elkaar grenzen, op aidoende wijze met elkaar in verbinding te brengen. Door architect W. Diehl zijn plannen voor een verbouwing ontworpen, welke wanneer midden Augustus goedkeuring van het gemeentebestuur wordt verkregen, in ongeveer twee maanden tijd kunnen zijn voltooid.

Opgelost moest worden het vraagstuk om beide gebouwen zoodanig te vereenigen, dat men zich gemakkelijk van het ene gebouw naar het andere kan verplaatsen, terwijl een behoorlijker overzicht over het geheel mogelijk wordt.

Het verbouwingsplan omvat in de eerste plaats het maken van toegangen van National naar Central en de inrichting van een nieuwe keuken.

Het buffet in National zal verdwijnen, waardoor de beschikking wordt verkregen over nieuwe zaalruimte. De nieuwe buffet-inrichting wordt zooveel mogelijk centraal geplaatst ten opzichte van de beide inrichtingen. Terwijl National thans een buffet heeft waarvan het aanrecht 3.50 M. lang is, zal het nieuwe niet minder dan 11.50 M. lang worden. Het spreekt van zelf dat het geheel modern wordt ingericht.

De Directiekamer wordt gebouwd op een punt, waar een overzicht over nagenoeg alle zalen mogelijk is.

Boven de bestaande keuken wordt een voorraadkamer gebouwd.

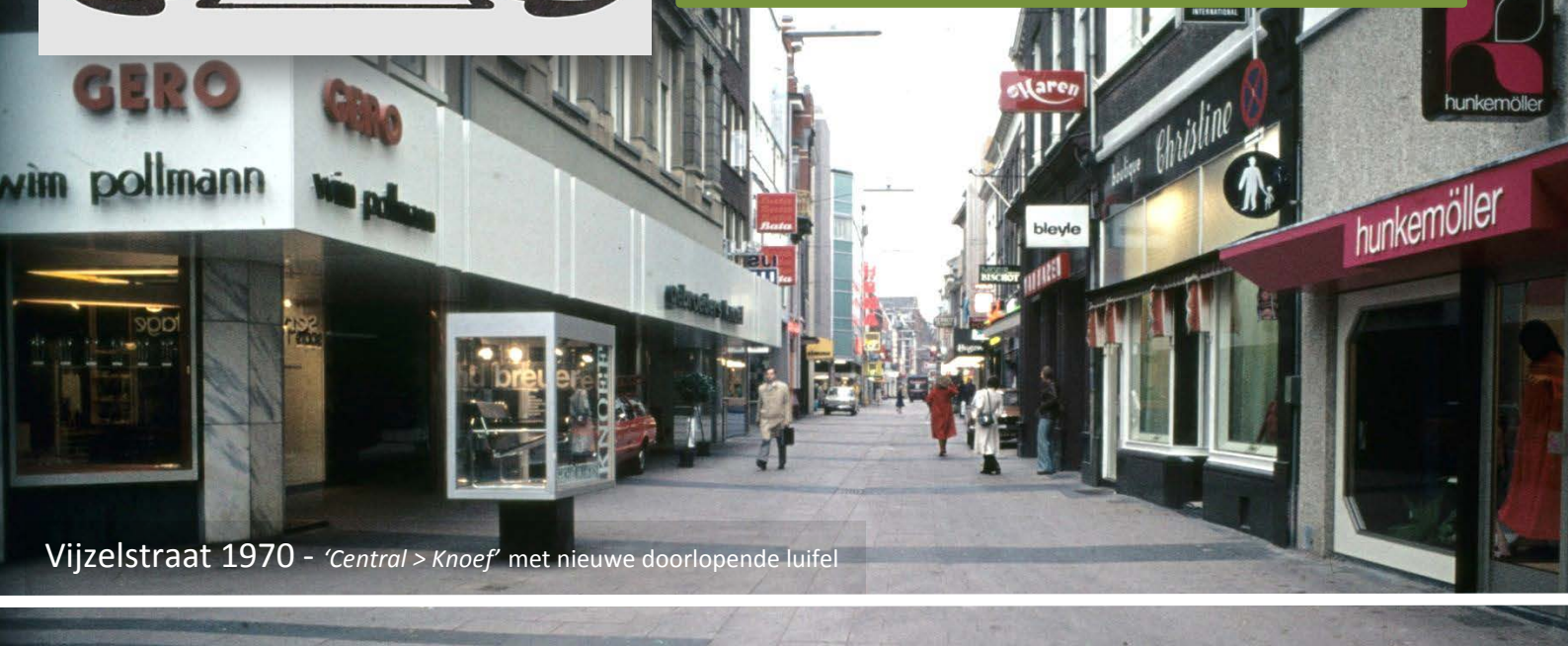
De oude keuken van Central zal als tweede keuken gebruikt worden.

Het zal straks mogelijk zijn dat de bovenzalen voor groote partijen worden benut, hetgeen tot dusver niet kon door gebrek aan ruimte.

Langs de breede trap van Nationaal zal men straks behalve de biljartzaal ook de bovenzalen van Central bereiken.

De totaal-oppervlakte van de benedenzalen zal na de samenvoeging van de beide gebouwen ongeveer 500 M². bedragen.

In Central zal tegenover de bestaande reeks boxes een tweede rij worden gebouwd. Overigens ondergaan de betimmeringen voorloopig geen verandering. De zalen van Nationaal zullen in het bijzonder dinerzalen blijven.

Vijzelstraat 1970 - 'Central > Knoef' met nieuwe doorlopende luifel

4

Draaien we nu om naar nummer 7, dan krijgen we een heel bijzonder Art Nouveau-pand in 't vizier. Prachtige zweepslagmotieven zijn er te zien in hardsteen uitgeslepen. Het lijkt alsof de tijd hier stil heeft gestaan. Deze winkel met bovenwoning werd in opdracht van Louis de Jong gebouwd, eigenaar van een aantal kledingwinkels in Nederland. Een vroeg Art Nouveau-juweel, want het werd al in december 1901 door Van Gendt & Nieraad aanbesteed. Nieraad zal de tekeningen hebben gemaakt voor de opdrachtgever. De kleermakerij van firma M.S. De Jong was een joodse onderneming en werd in 1838 te Arnhem opgericht. Toen Louis in 1867 deelgenoot werd in zijn vaders winkel, kwam de zaak tot grote bloei en verkregen ze van Koning Willem-III het predicaat 'hofleverancier', zoals veel andere opdrachtgevers van het architectenbureau dat ook waren. Uit advertenties is op te maken dat de bedrijfsvoering op adresnummer 5 en 6 werd gedaan. In 1904 was Louis 59 jaar oud en besloot hij om zich uit de firma terug te trekken. Zijn oog had hij laten vallen op een leegstaande villa aan de Velperweg, aantrekkelijk en rustig gelegen aan een prachtige straatweg, met het ene huis nog mooier dan de ander.

M. S. DE JONG.
ARNHEM.
Hofleverancier. (33943) Bakkerstraat 8 en 9.
PELSJASSEN,
Koetsiersbontkragen, Rijtuigplacids, Sabel, Marter,
Sealskin, Petit-gris voor Damesmantels, Moflen enz.

Openbare Aanbesteding.

De Architecten VAN GENDT & NIERAAD te Arnhem, zullen op Woensdag 11 December 1901, des voormiddags te 10 uren, in het *Café Neuf*, in de Ketelstraat te Arnhem, aanbesteden:

Het afbreken van het perceel No. 7 in de Bakkerstraat te Arnhem, en het daar ter plaatse opbouwen van een Winkelhuis met Magazijn, voor rekening van den Heer L. M. DE JONG, te Arnhem.

Het bestek met 3 lichtdrukteekeningen is te bekomen ad f 1.50, ten kantore van voornoemde Architecten, waar tevens de noodige inlichtingen zijn te bekomen.

Aanwijzing in loco op Dinsdag 10 December 1901, des voormiddags te 10 uren.

'Villa Henny', die tegenwoordig beter bekend staat als 'Villa Voorzorg' was vernoemd naar meneer Henny, die 40 jaar lang dicht op het spoorviaduct woonachtig was geweest en het had geschopt tot president van het Arnhemse gerechtshof. Louis de Jong besloot om dat huis in 1904 aan te kopen en compleet te laten verbouwen door dezelfde architect waarmee hij eerder al zulke mooie resultaten had geboekt. U raadt het al; Cornelis Nieraad was het geesteskind in kwestie, en natuurlijk niet Willem Diehl die om onduidelijke redenen met de eer is gaan strijken. Het huis werd opgetrokken in chaletstijl met Art Nouveau stijlkenmerken. Vooral die laatste toevoeging maakte het huis interessant en compleet anders dan de rest in het rijtje van de Velperweg.

Aanbesteding.

De Architect C. M. G. NIERAAD zal namens zijn principaal op **Donderdag 11 Augustus 1904**, des voormiddags ten elf ure, op de bovensaal van het „Café Neuf” in de *Kelkstraat* te Arnhem

PUBLIEK AANBESTEDEN:
Het bouwen van eene Villa aan den *Velperweg* nabij de *Viaduct*.

De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 8 Augustus 1904, des voormiddags ten elf ure.

Bestek en teekeningen liggen van af heden ter visie in het lokaal van aanbesteding en zijn tegen betaling van /2.60 te verkrijgen ten kantore van voornoemden Architect, *Koningstraat 14*, alwaar tevens nadere inlichtingen worden verstrekt.

— Afloop van de aanbesteding van het bouwen van eene villa aan den *Velperweg* bij de *viaduct*, voor rekening van den heer L. M. de Jong, architect de heer C. M. G. Nieraad.

Kleinhou, Arnhem,	f 27,000
van Burk, Oosterbeek,	27,890
Liefink, Arnhem,	27,610
v. d. Kracht, Oosterbeek,	26,857
Kuiper, Arnhem,	24,000
Wardener, idem,	24,200
de Ruijter, idem,	24,100
Meilink en Huijzers, idem,	23,800
Gebns. de Kinkelder, idem,	23,397
Lensink, idem,	22,080
firma Hindink, idem,	21,810
Hendriks, idem,	21,780
Pauwels, Nijmegen,	21,400
Lamers, Arnhem,	20,040
Bernsen en Braam, Nijmegen,	20,888
Jansen, Velp,	19,796

Nieraad trok diverse kunstenaars uit het westen aan en leverde een prachtig woonhuis af in bijzondere kleurstellingen. De kunstenaars van de boeiende tegeltableaus in de voorgevel waren altijd al gemakkelijker te achterhalen, omdat ze gesignd met de namen *Joost Thooft* en *Abel Labouchere* van aardewerkfabriek *De Porceleyne Fles* te Delft. Met pottenbakkerskunst was Nederland groot geworden, maar aan het eind van de negentiende eeuw waren bijna alle aardewerkfabrieken verdwenen. Joost Thooft was degene die een nog levende zaak na zijn opleiding nieuw leven in wilde blazen. Via de fabricage van Art Nouveau plateel lukte het hem om de fabriek op volle toeren te laten draaien. Deze jongens hadden hun opleiding op de

Polytechnische School bij Adolf le Comte genoten, toen nog de enige school in Nederland die bouwkundige opleidingen verzorgde, en waar vele beroemd geworden kunstenaars het vak hadden geleerd. Een ander fraai tegelwerk van hen vinden we net buiten de Zippsepoort, maar daar komen we later in deel-2 nog op terug. Voor het metselwerk was een diep rood-oranje steen gebruikt die door een nieuw bakproces nog maar recent op de markt was gebracht. Met zogenaamde verblendstenen kon een breed palet aan kleuren worden gekozen. De kleurvastheid werd verkregen door vette klei te gebruiken en een strengpers in te zetten voor de massaproductie. De stenen konden in allerlei vormen worden geleverd, maar om de vormvastheid van de steen te behouden tijdens het bakproces moesten er gaten in gemaakt worden. Geglazuurde verblendstenen in blauwe en groene tinten bleken goed aan te slaan in de Art Nouveau architectuur.

De eigenaar heeft niet heel lang van zijn huis kunnen genieten, want Louis overleed al in 1907 en liet toen zijn vermogen achter bij drie zoons. Het huis kwam daarna vrij snel in handen van een zoon uit de bankiersfamilie Engelberts, die er in 1913 echter al weer uitgegroeid raakte. Daarna is het nog door diverse mensen bewoond geweest. Na de oorlog maakte de 'Maatschappij van Voorzorg bij Ziekte en Overlijden' hier entree, en zij zou zich er als langste bewoner huisvesten. Maar Voorzorg kwam eind jaren 80 onder de hoede van Amicon. Het pand kwam mede daardoor in 2006 leeg te staan en raakte toen in verval. Totdat Fysiotherapiepraktijk Donders besloot om er haar hoofdpraktijk te vestigen en de boel op te knappen. Hoe mooi kan de geschiedenis zijn? Ruim honderd jaar na dato werd de monumentale villa door aannemer BAM weer in de oorspronkelijke glorie afgeleverd! Het is nu hopelijk nog lang behouden voor de toekomst.

En nu vraag je je vast nog af hoe het met de kleermakerij van fa. De Jong afliep. Die geschiedenis is helaas minder florissant. Eén familielid erfde de winkel in de Bakkerstraat, de andere twee namen in Amsterdam en Den Haag de winkel over. In 1936 werd de Arnhemse zaak gesloten omdat de aandacht zich naar Amsterdam verplaatste. Veel leden van deze joodse familie kwamen in de oorlog om. In de bovenwoning heeft de heer Wurf Bain gewoond, directeur van de Ranzowbank, die ook van joodse origine was. Dat de kleermakerij aanzien had bewijst onderstaande afbeelding. De heer Chr. Moens was bij De Jong opgeleid en had tot 1933 ook een succesvolle modewinkel naast de V&D.

Heden overleed tot onze diepe droefheid, onze geliefde Echtgenoot, Vader, Behuwend en Grootvader, de Heer

LOUIS DE JONG,
in den ouderdom van 62 jaren,
ARNHEM, 28 Januari 1907.

ARNHEM, D. DE JONG—WILLING.
M. L. DE JONG.
M. DE JONG—DE VRIES
en kinderen.

's-HAGE, J. L. DE JONG.
S. M. DE JONG—WEEN
en kinderen.

ARNHEM, S. L. DE JONG.
AMSTERDAM, M. L. SAMUEL—DE JONG.
S. SAMUEL.

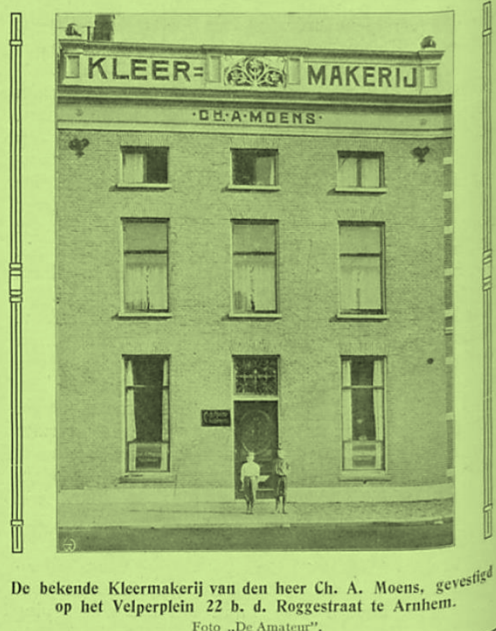
Wegens familieomstandigheden eerst heden geplaatst.

Heden overleed plotseling, tot mijn diepe droefheid, mijn geliefde Broeder
de Heer **LOUIS DE JONG.**
S. M. DE JONG.
ARNHEM, 28 Januari 1907.
Steenstraat.
Verzoekte geen rouwdeklaag.

HANDEL EN INDUSTRIE.

De Kleermakerij van den heer Ch. A. Moens, te Arnhem.

't Was in Februari 1909, dat de heer Moens, een thans in Arnhem zeer in trek zijnde kleermaker, zijn magazijn op vrij bescheiden voet opende in het perceel Steenstraat 47. 't Was in Mei van datzelfde jaar, dat de heer Moens dat adres al vaarwel zegde, zich in een groot huis op het Velperplein 22 bij de Roggestraat vestigde, omdat zijn zaken zulk een grooten omvang kregen. Welaan lezer, dat zegt, meenen wij, genoeg. Met zulk een paar zinnnetjes zou de heer Moens reeds genoegzaam bij u ingeleid zijn. Iemand, die in een paar maanden tijds, een zaak zoo omhoog weet te voeren, moet wel een knap zaken- en vakman zijn. Nu dat is de heer Moens beslist. Jaren lang was hij in de inrichting der Firma M. G. de Jong te Arnhem en Amsterdam werkzaam, en daar heeft hij zijn sporen verdiend. Zelf gediplomeerd coupeur zijnde, wordt alles onder zijne leiding uitgevoerd, en kan men derhalve overtuigd zijn van first class werk. Wij kunnen dan ook met warmte deze inrichting bij onze Arnhemse lezers aanbevelen. Van kennismaking zal men geen berouw hebben.

5

We keren terug naar de hoofdstraat om daar nog een paar kledingwinkels te gaan bekijken. Deze ondernemers laten zich immers graag met een moderne bouwkundige jas bekleden. Het eerste huis dat opvalt is het smalle woon-/winkelhuis van Gompertz dat ook nog helemaal origineel lijkt te zijn en in 1906 als nieuw werd opgeleverd. Vanaf 1930 had de hofslager E. Noack het in gebruik, die ook al twee andere vestigingen in het centrum in eigendom had en opnieuw naar uitbreiding zocht. Het Gompertz-pand bleek een geliefde stek te zijn. Noack hield het hier meer dan 75 jaar lang vol, en waarschijnlijk is dat gegeven ook wel de redding geweest van deze bijzondere gevel.

Aanbesteding.

De Architect C. M. G. NIERAAD zal namens den Heer M. GOMPERTZ, op Vrijdag 29 September 1905, des voormiddags ten elf ure, op de bovenzaal van het Café Neuf in de Ketelstraat te Arnhem,

Publiek Aanbesteden :

Het afbreken van perceel No. 23 aan de Vijzelstraat te Arnhem en het bouwen van een **WINKELHUIS** met **WONING**.

De aanwijzing in loco zal plaats hebben op **Woensdag 27 September 1905**, des voormiddags ten elf ure.

Bestek en teekeningen liggen van af **Donderdag 21 September** ter visie in het lokaal van aanbesteding en zijn van af dien datum tegen betaling van f 1.75 te verkrijgen ten kantore van voornoemden Architect Koningstraat 14, alwaar tevens nadere inlichtingen worden verstrekt.

— Het perceel, Vijzelstraat 23, waarin sinds 1812 door de firma M. Gompertz de bekende zaak in dames-mantels en manufacturen gedreven wordt, heeft een belangrijke verandering ondergaan. De winkelruimte beneden is vergroot, de eerste verdieping is eveneens als magazijn ingericht. Het geheel geeft den indruk van naar de eischen des tijds te zijn verbouwd; de naar de plannen van den heer Nieraad gebouwde voor-gevel maakt een uitstekend effect.

6

Op de hoek met de Wielakkerstraat staat met grote letters 'Kinderkleding' geschreven, een mooie knipoog naar het verleden. Op oude foto's is te zien dat de naam van de winkel ook in de gevel stond, in dezelfde belettering. 'De Nederlandsche Industrie' was een kledingwinkelbranche op het gebied van damesmode en gespecialiseerd in kinderkleding. Wat de bedrijfsleiding via diverse reclame-uitingen duidelijk liet weten was dat ze trots was op hun Nederlandse fabricaat, en dat ze de strijd aandurfde met de veelal duurere buitenlandse merken. Toen de Amsterdamse firma in de herfst van 1907 een nieuwe winkel opende, was er al 12 jaar voorgeschiedenis in de Bakkerstraat opgebouwd. Directeur Van Duren was al een tijdje bezig geweest om geschiktere huisvesting te vinden. Zo had hij in 1904 het rechterhoekpand Rijnstraat-Kortestraat aangekocht. Maar zijn oog viel dus wat later op een ander hoekpand dat toevallig vrij kwam.

Aanbesteding.

De Architect C. M. G. NIERAAD, zal namens zijn principaal op **Dinsdag 19 Februari 1907**, des voormiddags ten elf ure op de bovenzaal van het Café Neuf in de Ketelstraat te Arnhem,

aanbesteden:

het verbouwen van de perceelen 51-52 aan de Ketelstraat en 1-1^a aan de Wielakkerstraat te Arnhem.

Aanwijzing in loco Maandag 18 Februari 1907 des voormiddags 11 uur.

Bestek en teekeningen liggen van af heden ter visie in het lokaal van aanbesteding en zijn voor f 2 — te verkrijgen, Apeldoornsche weg 39, alwaar nadere inlichtingen worden verstrekt.

Uit een aanbestedingsadvertentie weten we dat architect Nieraad gevraagd werd de verbouwingsklus te klaren. De oude winkel van de firma Bosch, Zijlstra en Rupp, die reeds over een winkel beschikte in de Roggestraat, zou in 1907 worden omgevormd naar ontwerp van Nieraad.

Oude situatie omstreeks 1900

Apotheek C.W. Kuyk links naast de winkel van Bosch, Zijlstra & Rupp

OPENING
Woensdag 11 September a.s.
 van het geheel naar de eischen des tijds ingericht
 Nieuw Magazijn van Uitzetten, Luiersmanden en
 Kinderkleding.
De Nederlandsche Industrie
 52 Ketelstraat 52

Expositie

Maandag 9 September
 Dinsdag 10 " " Telefoon No. 932.

Dat er daar ter plaatse iets veranderd is, toonde gisteren reeds van verre de belangstelling der voorbijgangers, die bijna allen even bleven staan om de prachtige étalage, den mooien gevel, uitgevoerd in schitterend witte verblendsteen, even te bewonderen. Het drie verdiepingen hooge gebouw is dan ook die belangstelling ten volle waard. Gelijkvloers bevindt zich de goed verlichte winkel, electrisch verlicht, centraal verwarmd (trouwens electrisch licht en centrale verwarming treft men in 't geheele gebouw aan) en geschilderd in wit en goud. Afgesloten étalage-kasten en een doelmatige doozen-betimmering geven in dezen winkel gelegenheid de goederen stofvrij te bewaren. Voorts valt hier te bewonderen een mooie trap, een knap stuk werk, die naar de afdeling kinderconfectie leidt. Achter den winkel bevindt zich het kantoor, terwijl daarachter, in de Wielakkerstraat, de ingang is voor allen, die niet komen om te koopen. De winkel beneden bevat de afdeling witte goederen, lingers enz. Hierbij dient opgemerkt te worden, dat in de Nederlandsche Industrie wat te vinden is voor ruime en smalle beurzen en men vooral niet denken moet, dat in zoo'n mooien winkel alles wel peperduur zal zijn. De afdeling kinderconfectie, waar de dames een enorme collectie baljurken, wankelpakjes enz. voor haar kleinen kunnen bewonderen, is evenals de winkel en de rest van het gebouw sneeuw wit geschilderd. Ook hier ruimte en licht in overvloed. Behalve de artikelen uit de oude zaak zijn er in de nieuwe twee artikelen bijgekomen, nl. peignoirs en wiegen. Op de tweede verdieping treffen we voorts aan de paskamers, met groote spiegels en electrisch licht. Op de derde verdieping, vanwaar men een aardig gezicht op het gewoel in de Vijzel- en Ketelstraat heeft, bevindt zich het groote atelier waar een twintigtal meisjes ijverig zittende werken. Waar maar al te vaak de ateliers worden weggestopt in een ongebruikt, donker hoekje, mag dit atelier wel afzonderlijk vermeld worden. Groote openslaande ramen (van z.g.n. paternglas) laten overvloed van licht en lucht binnen en de afmetingen van het vertrek zijn van dien aard, dat zelfs bij groote uitbreiding voor geen gebrek aan ruimte gevreesd behoeft te worden. Op die derde verdieping zijn nog een paar kleinere vertrekken gelegen, een strijkkamer, waar men de electrische strijkijzers in werking kan zien en een broderie-magazijn, waar voor een aardig sommetje aan kant ligt opgestapeld. Het atelier is tijdelijk voorzien van gaslicht; de Singer-maatschappij zal echter voor electrische verlichting zorgen. Boven de derde verdieping, op den zolder, zijn eenige magazijnen ingericht, terwijl een open plaatsje, dat zich midden in het gebouw bevindt, gelegenheid geeft de goederen direct tot hier op te hijschen. Nog moet vermeld worden de groote pakkelder onder het gebouw, waar zich tevens de inrichting voor centrale verwarming bevindt. Hiermede zijn we aan 't einde van onzen rondgang en kunnen we eindigen met de mededeeling dat architect van het gebouw is de heer C. M. G. Nieraad, dat de firma Stokvis het electrisch licht, de gas- en waterleiding heeft geleverd en dat de nieuwe zaak Woensdag a.s. wordt geopend.

> **Arnhemsche Courant 9 september 1907**

De kledingwinkel bleek inderdaad goed bij het Arnhemse publiek aan te slaan. Tot in de jaren 50 heeft de zaak de kop boven water kunnen houden door zich te blijven richten op de laatste kindermode. Daarna kwamen er andere kledingwinkels in, die dit succes niet meer zouden evenaren.

Manufacturen Sternfeld Azn.

Vijzelstraat 12

7

GROOTE UITVERKOOP
wegens VERPLAATSING der Zaak
naar Vijzelstraat, hoek Mariëburgstraat.

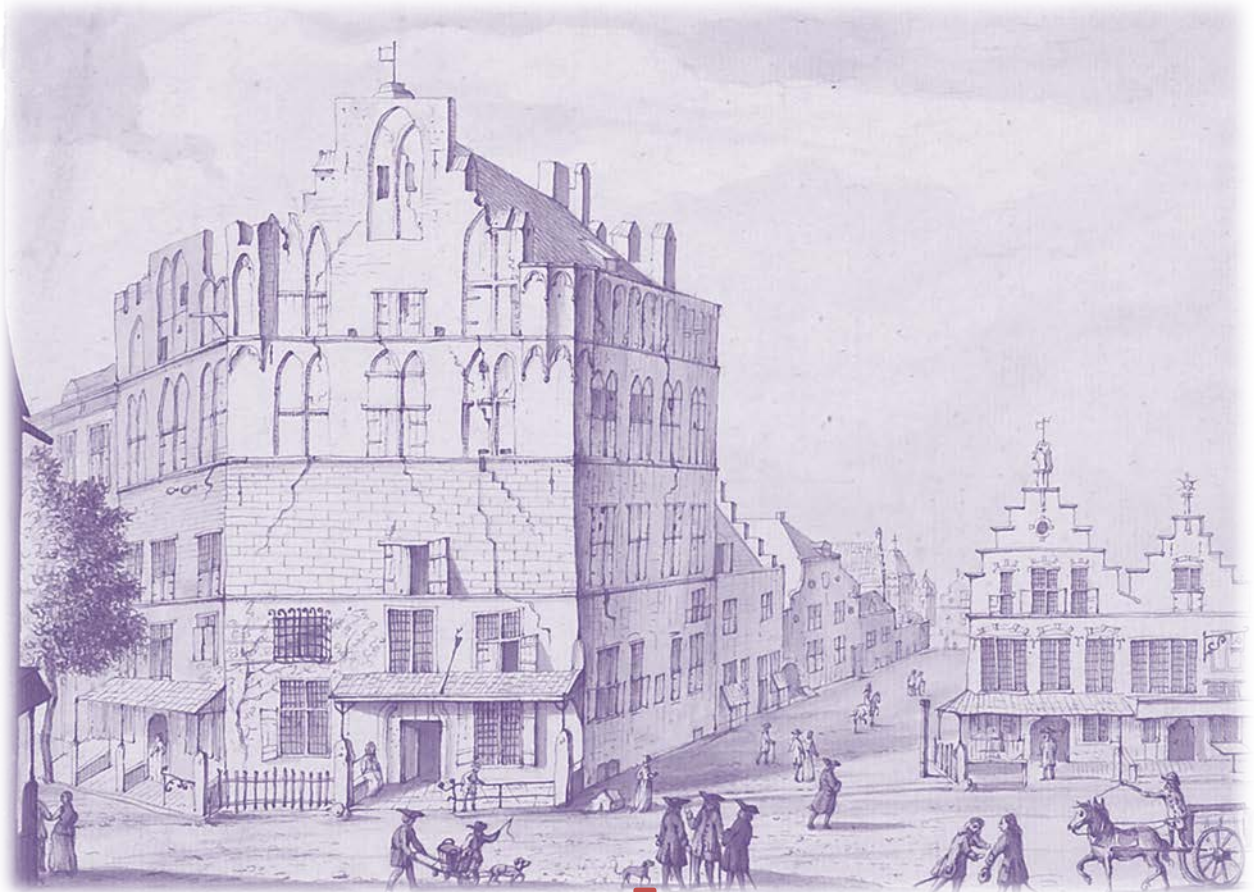
Coupons. Coupons. Coupons. Coupons.

J. STERNFELD AZN.
Manufacturenmagazijn. Confeetiemaagazijn.
Ketelstr. 23. Ketelstr. 22.

Aanbesteding.
De Architect C. M. G. NIERAAD zal namens de Firma J. STERNFELD Azn. te Arnhem op **Woensdag 14 Augustus 1907**, des voormiddags ten elf ure, in het „Café Neuf” in de Ketelstraat aldaar, **aanbesteden** :
Het sloopen van het perceel hoek Vijzelstraat en Mariëburgstraat en het daar ter plaatse bouwen van een Winkelhuis met Bovenverdiepingen en Woning.
De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Zaterdag 10 Augustus, des voormiddags ten tien ure.
Bestek en teekening liggen ter visie in voornoemd lokaal en zijn te verkrijgen tegen betaling van f 2,50 ten kantore van voornoemden Architect, Apeldoornsche weg 39, waar tevens nadere inlichtingen worden verstrekt.

Als we nu omdraaien zien we nog een fraai art nouveau gebouw dat behouden is gebleven, door sommigen zelfs tot een meesterwerk bestempeld. Bovenaan de gevel prijkt in sierbelettering de naam van de oorspronkelijke eigenaar. Ook aan dit pand mogen we de naam van Nieraad koppelen. Jacob Sternfeld, van joodse afkomst, was gespecialiseerd in mantels voor vrouwen en kinderen. In 1904 kwam hij op 77-jarige leeftijd te overlijden. Omstreeks 1905 moet zijn compagnon Mansfeld de kans hebben gezien om de zaak vanuit de Ketelstraat te verplaatsen en een nieuwe start te maken. Iets verderop aan de Mariëburgstraat zou hij een oud hoekpand gaan betrekken, waar zich een sigarenmagazijn bevond met daarboven een woning. Bij architect Nieraad werd de vraag neergelegd om de hoek te moderniseren, omdat hij inmiddels al zoveel panden verrassend goed had weten om te vormen. De recente verbouwingen van de twee overburen moeten vast ook heel aantekelijk hebben gewerkt.

Huize 'De Mariënborch' vormde lang geleden de afsluiting in het rijtje van 5 middeleeuwse panden in de Vijzelstraat. Mansfeld liet het huis dat er inmiddels heel anders uitzag slopen, om plaats te maken voor een groot modern winkelhuis met woning. Er gingen geruchten dat hier een onderaardse gang moest hebben gelopen naar het klooster in Mariëndaal, maar hoe dat verhaal in de wereld is gekomen laat zich raden. In de bouwput werden wel interessante bodemvondsten gedaan, en tijdens latere graafwerkzaamheden vond men nog meer aanwijzingen naar een ver verleden, maar van die gang was natuurlijk geen sprake. In de Mariënborgstraat is nog een oude poort te zien, die ooit de toegang verschaftte tot het achtergebied van de vijf middeleeuwse huizen aan de Vijzelstraat.

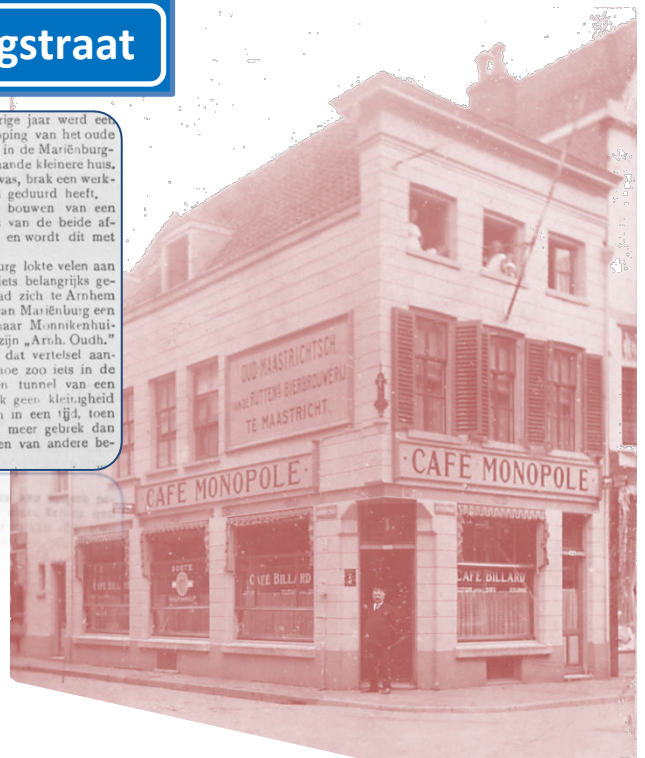

Mariënborgstraat

In September van het vorige jaar werd een aanvang gemaakt met de slooping van het oude Mariënborg en het daarnaast in de Mariënborgstraat op Achter Mariënborg staande kleinere huis. Toen de slooping volbracht was, brak een werkstaking uit, die tot in Januari geduurd heeft.

Daarna is weer met het bouwen van een nieuw huis, dat in de plaats van de beide afgebrokene verrijst, begonnen en wordt dit met ijver voortgezet.

Het afbreken van Mariënborg lokte velen aan om te komen zien of ook iets belangrijks gevonden werd. Hardnekkig had zich te Arnhem de mythe gehandhaafd, dat van Mariënborg een onderaardse gang bestond naar Monnikenhuis. Van Spaen heeft reeds in zijn „Arnh. Oudh.” I bl. 192 de onwaarheid v.n dat vertelsetel aangeoond. 't Is onbegrijpelijk hoe zoo iets in de wereld is gekomen, daar een tunnel van een paar kilometer lengte waarbij geen kleinigheid is en deze gemaakt zou zijn in een tijd, toen men — ook de kloosters — meer gebrek dan ruimte aan geld had, afgezien van andere bewaren.

Wie is de leverancier van
de MARKIEZEN aan de
panden van de firma's

STERNFELD MANTELMAGAZIJN HOEK MARIENBURGSTRAAAT ?
GEB^s ROOS MEUBELMAGAZIJN ROOGESTRAAT ?
GEB^s LAMPE MANTELMAGAZIJN RIJKSTRAAAT ?

COHEN & Co. NIEUWE KRAAN
ARNHEM!!!

Wie goed kijkt ziet dat de gevel een vreemde rooilijn heeft, en die vraagt natuurlijk om opheldering. De gemeente had in 1907 plannen om de Vijzelstraat te verbreden, daarom mocht het nieuwe hoekhuis niet de oorspronkelijke rooilijn volgen. Wel kreeg de nieuwe eigenaar vergunning om een versiering aan te brengen op de kopgevel van de buurman. Hoewel heel bescheiden van aard, zal waarschijnlijk niemand hebben gedacht dat die ruim 100 jaar later nog in het straatbeeld zou zitten. Van die geplande verbreding is niets terecht gekomen. Nieraad maakte met de afgeschuinde hoek wel een mooie knipoog naar een ver verleden. In de Vijzelstraat was trouwens ten tijde van de verbouwing in 1907 ook nog maar kort geleden elektriciteit beschikbaar gekomen, waardoor er ook een lift kon worden opgenomen bij de nieuwbouwplannen. Het zou dus goed kunnen dat dit winkelpand Arnhems eerste was met een liftinstallatie.

MENGELWERK.

Mariënburg

DOOR

A. J. C. KREMER.

In de zitting van den Gemeenteraad van Arnhem, op Maandag 18 Maart 1907, werd besloten tot eene zeer zeker alleszins noodige verbreding van de Vijzelstraat. Een begin werd gemaakt door het koopen, voor eene som van f. 3000, van een stuk grond van ongeveer 25 c A.

Die grond was toen nog bezet door een gedeelte van het huis in de Vijzelstraat no. 13, op den hoek dier straat en der Mariënburgstraat. Den 15 Mei verkreeg de heer J. H. Mansfeld, de huidige eigenaar van dat huis, vergunning, op het door den afbraak vrijkomende stuk muur van het belendende huis in de Vijzelstraat, dat van den heer Hendriksen (no. 11), na verbouwing van het zijne, een passende versiering — met etalage — aan te brengen. Ook dat huis in de Vijzelstraat zal metertijd, evenals de nog volgende tot de poort naast no. 7, terrein verliezen om de vier volgende huizen aldaar in dezelfde lijn te brengen met den gevel van no. 13.

De geschiedenis dier huizen is geschreven door van Hasselt in zijne „Arnhemsche Oudheden” D. I. hoofdstuk XLVII: „Mariënburg en de vier huizen daarnaast.” Daarvan is eene voortzetting geleverd door schrijver dezes in de „Arnh. Ct.” van 6 Oct. 1887: „Huizen in het blok van Mariënburg.”

De firma Sternfeld heeft haar magazijn opnieuw moeten vergroten. Nadat het vorig jaar, door verbouwing, een étage aan de damesconfectie-afdeeling was toegevoegd, bleek, door de voortdurend grootere vraag, het reeds nu weder noodig, naar meer ruimte om te zien. Door verbouwing der tweede étage, is men er uitstekend in geslaagd een nieuwe afdeeling bij te voegen. De betimmering en meubileering, is in denzelfden stijl als vroeger gehouden, en maakt een werkelijk aangename indruk, terwijl de verkoop-artikelen in de glazen vitrines, koopers lokken. Naast deze nieuwe afdeeling bevindt zich de blouse-afdeeling parterre, de mantel-, mantelcostuums en peignoir-afdeeling eerste étage, de kindermantel-, japon- en costuum-afdeeling op de tweede étage. Zoowel met electricische lift als met trap, zijn deze afdeelingen te bereiken. De firma Sternfeld, die, zoowel wat étalages als inrichting betreft, blijk geeft up-to-date te willen blijven, zal zeker ook van deze nieuwe vergroting profijt hebben.

>Arnhemsche Courant 4 maart 1914

Of de verhuizing wel zo'n goede zet was is moeilijk te zeggen, maar dat er iets niet boterde in de nieuwe bedrijfshuishouding kunnen we constateren uit een ontbindingsverklaring van de vennootschap in 1917. De heer Mansfeld kon er daarna als eenling niet veel meer uit halen dan de zaak van de hand te doen aan de heer Brenninkmeijer. In 1925 maakte hij entree in Arnhem met de vestiging van de C&A in het hoekpand van Sternfeld. De ondernemer kocht nog meer belendende winkelpanden aan, omdat de C&A zich wilde profileren op het gebied van dames- én herenmode.

Veel Arnhemmers zullen het pand van Sternfeld echter associëren met de firma Hendriksen die hier een lange traditie met haar Britse modewinkel heeft gehad. Vijf generaties zouden de zaak leiden. Hendriksen kondigde zich in 1902 aan als buurman op nummer 11 met haar koninklijke hoedenwinkel. Koningin Emma gaf het predikaat af in 1896 tijdens een bestelling in de nevenvestiging te Zwolle. In 1957 werd het pand van Sternfeld pas bij de zaak getrokken, en toen ging er flink de bezem door. Het tegeltableau was al aardig ver heen en ook het huis moest gerestaureerd worden. Nog maar kort geleden heeft een andere winkelketen hier het stokje overgenomen, maar aan de firma Hendriksen is het dus te danken dat de gevel er nog zo fraai uit ziet.

Hendriksen
HOFLEVERANCIER

Modemagazijnen H. Hendriksen bv

Modemagazijnen H. Hendriksen BV is een reeds vanaf 1843 gevestigd familiebedrijf met een drietal vestigingen in het oosten van het land.

Het is een bedrijf met zowel een heren- als een damesafdeling. De collectie, met merken als Windsor, Daks en Cornelianni, bevindt zich in de top van de markt.

In verband met een interne promotie komt in de Arnhemse vestiging de plaats vrij voor een

manager-herenafdeling (m/v)

Wij denken aan een kandidaat van circa 35 jaar, die over een ruime ervaring beschikt in een gelijksoortig bedrijf, de elasticiteit bezit om zich vrij snel met het typisch Hendriksen karakter vertrouwd te maken, de kunst verstaat om de afdeling verder uit te bouwen en zijn medewerkers weet te motiveren. Daarnaast moet hij in staat zijn om wensen van cliënten te vertalen in adviezen aan de inkoop, waarvan een deel onder zijn verantwoordelijkheid zal komen te vallen.

Meent U aan de niet geringe eisen te voldoen? Dan wordt Uw schriftelijke sollicitatie, met vooral een duidelijke beschrijving van reeds opgedane ervaring, met belangstelling opgewacht door de heer M.E.T.M. Hendriksen, Vijzelstraat 11-12, 6811 ES ARNHEM.

Ontvangen:

De Lichtste Engelsche Hoed

Weegt 85 Gram.

NIEUW MODEL

Chapellerie
HENDRIKSEN

Vijzelstraat — Telefoon 863.

Het wordt nu hoog tijd om ons op een draf naar Musis Sacrum te zetten. Bij één pand zullen we nog stoppen, want aan het Land van de Markt is nog een prachtig Jugendstilpand bewaard gebleven. Het filiaal van Piet de Gruyter, dat in 1907 werd geopend, zullen sommigen zich nog wel van binnen kunnen herinneren. 75 jaar lang heeft de luxe kruideniersketen in ons land mogen bestaan, met een behoorlijke hoeveelheid monumentaal erfgoed achterlatend. In de winkel zaten fraaie tegeltableaus met koloniale taferelen om te laten zien dat het geen gewone kruidenier was. Het ontwerp van het gebouw was uit de hand van de Arnhemse architect Willem Welsing, die naast Cornelis Nieraad ook een grote architect van naam was.

ERWTEN en BOONEN van P. DE GRUIJTER & ZOON, 18 mannekrachten.

SUIKER, 15 mannekrachten.

MELK, 7 mannekrachten.

BIESTUK, 5 mannekrachten.

EIEREN, 3 mannekrachten.

BROOD, 2 mannekrachten.

AARAPPELEN, 1 mannekracht.

Erwten en Boonen
zijn het krachtigste en smakelijkste
voedsel, tevens licht verteerbaar.
Een veelvuldig gebruik is zeer
aan te bevelen.

P. de Gruijter & Zn.
Arnhem, Nijmegen.
Amsterdam, Utrecht, 's Bosch.

AANBESTEDING.

Op Donderdag 17 Mei, des voorm. 11 uur, zal door de firma P. DE GRUIJTER & Zn., in het Centraalgebouw, Bakkerstraat te Arnhem, worden

aanbesteed:

Het amoveeren van het bestaande Winkelhuis, Roggestraat No. 43 hoek Beekstraat te Arnhem, en het bouwen van twee Winkelhuizen met een afzonderlijk Bovenhuis op dit terrein.

Aanwijzing in loco op Vrijdag 11 Mei, des voorm. 11 uur.
Bestek en teekeningen te verkrijgen ad f/2 - en verdere inlichtingen bij den Architect W. G. WELSING, Jansbinnensingel 16, te Arnhem.

Welsing was katholiek van gezindheid en bekend om zijn bijdrage aan de bouw van de kapel bij het St.-Elisabethsgasthuis, het ziekenhuis dat ruim 10 jaar daarvoor door Boerbooms was ontworpen. Aan het Land van de Markt waren de rollen echter omgekeerd. Duidelijk is te herkennen dat in de schaduw van de grote kruidenier de reeds eerder gebouwde creatie van Boerbooms kwam te staan.

Architect Welsing genoot ook bekendheid als ontwerper van de magazijnen van Peek & Cloppenburg. Aan de stille hoek had hij in 1895 prachtig werk afgeleverd. In 1905 werd het nog fraaier met een nieuwe winkel in de Kortestraat. Dit P&C-filiaal verving het oude aan de Roggestraat waar de V&D in zou gaan trekken. Een dubieuze verhuizing, want de V&D kon er flink uitbreiden in de loop der tijd. Dat een nieuwe tijd was aangebroken is te zien aan het sierlijk lijnenspel en de grote glasvlakken.

AANBESTEDING.
 Op Woensdag 1 Mei 1895,
 des namiddags ten 2 uur, zal door de firma
PEEK en CLOPPENBURG,
 in het Koffiehuis van den Heer Th. HERMSEN,
 Rijnbrug, te Arnhem, worden
AANBESTEED:
 Het amoveeren van de Perceelen Rog-
 gestraat No. 21 en Velperplein No.
 26 en 27 te Arnhem,
 en het bouwen op deze terreinen van
 een groot Magazijn en een afzon-
 derlijk Winkelhuis.
 Aanwijzing in loco op Woensdag 24
 April, des namiddags ten 2 uur. (8716)
 Bestek en Teekeningen van af Zaterdag 20
 April tegen f2.— te verkrijgen bij de Boekhan-
 delaren STENFERT KROESE & v. d. ZANDE,
 te Arnhem, en ten Kantore van den Architect.
 Teekeningen en Détails ter visie in het Lokaal
 der Aanbesteding en ten Kantore van den
 Architect W. G. WELSING, te Amsterdam.

Peek en Cloppenburg.

Hedenavond openen de nieuwe magazijnen van de firma Peek en Cloppenburg op den hoek van de Rijnstraat en de Kortestraat. Vormt reeds het prachtige gebouw, opgetrokken van ijzer, glas en graniet een sieraad van de stad, ook de winkel zelf met zijn enormen voorraad van allerlei artikelen, zoowel de goedkoopste, als de duurste, is een bezoek overwaard.

Het oude huis, dat op deze plaats heeft bestaan, is geheel afgebroken en daarvoor in de plaats is een gebouw verzezen, dat, ingericht volgens de eischen des tijds, voorzien van alle gemakken, volkomen kan beantwoorden aan het doel waarmede het gesticht werd.

Beneden vindt men allereerst de groote afdeling heerenconfectie, waar hedenmorgen nog zulk een drukte en verwarring heerschte, dat men zich verbaasd afvraagt hoe dat alles bijtijds in orde moet komen. In deze zaal vragen in de eerste plaats de étalages onze aandacht. Van buiten verlicht door 12 elektrische booglampen, zullen deze des avonds reeds van verre de opmerkzaamheid trekken, temeer daar het gebouw eenigszins vooruitspringt en dus, komende van de Oude Kraan, dadelijk in 't oog valt. Verder worden de étalages verlicht door rijen elektrische gloeilampjes, die, in spiegels honderdvoudig weerkaatst, zoodra de schemer valt aan het geheel een tooverachtigen aanblik zullen geven.

Beneden treft men verder in het gebouw aan een kantoortje, voor het toezicht op alle afdelingen, de afdeling kinderleeding, met groot bovenlicht, daarnaast een paskamerje, het kantoor voor de expeditie en in den kelder een eigen installatie zuigsmachine.

Naar de eerste verdieping voert een breede trap, van den ingang te bereiken, zonder dat men eerst de confectie-afdeeling door moet. Deze trap is belegd met linoleum, zgn. *inlaid* en afgezet met breede koperen roeden. De eerste verdieping wordt ingenomen door de afdeling kleeding naar maat, een ruim vertrek aan de straatzijde, met prachtig lijkje in de drukke Rijnstraat. Verder door een paskamer, daarachter de kamer van den coupeur en het atelier, een frissche kamer, met overvloed van licht. Op het atelier een nieuw model strijkachiel, die 's zomers absoluut geen warmte in het vertrek geeft.

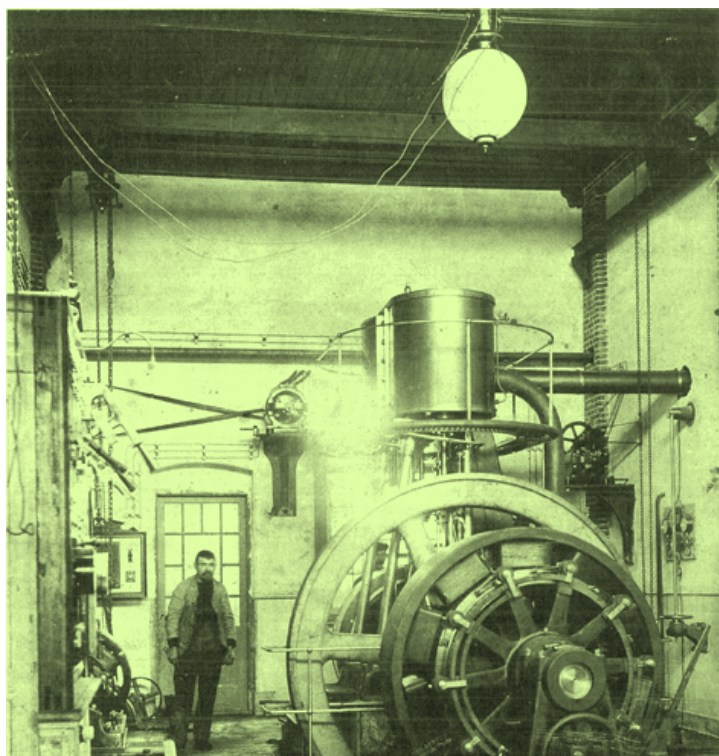
Op de tweede verdieping bevindt zich het voorraadmazijn, met zijn duizende kleedingstukken, genoeg om een geheele stad in eens in een nieuw pakje te steken.

Zoals reeds is gezegd, Peek & Cloppenburg heeft hier de gelegenheid gehad het geheele gebouw uit den grond te doen optrekken. Daardoor is de inrichting geworden wat zij nu is en behoeft men zich in geen enkel opzicht te behelpen, iets wat in menige zaak zooveel last veroorzaakt. Keurig is de afwerking van het geheel, waarvoor den architect, den heer Welsing, en den aannemer, den heer Bolder, een woord van lof toekomt. Zij hebben onze stad een gebouw geschonken, dat met eere gezien mag worden en der firma Peek en Cloppenburg een magazijn, waarin zij hare, steeds zich uitbreidende zaken, nog lang zal kunnen blijven voeren.

Rijnstraat hoek Kortestraat

Het magazijn van Peek & Cloppenburg was dicht bij het bedrijf van Deerns gelegen, die we eerder bij de bank in de Weverstraat ook al tegen kwamen. Een bedrijf in kachels en haarden dat zich ook richtte op de productie van gelijkstroom voor wie daar behoefte aan had. De P&C wilde haar etalages in de avond kunnen verlichten, en met de firma Deerns werd dus een verbintenis aangegaan. De heer J. van de Akker, die van 1919-1968 als monteur bij het G.E.B. heeft gewerkt, wist nog te herinneren dat zich in de kelder een grote batterij bevond als back-up in de stroomvoorziening. In 1937 was het P&C zelf die de opdracht gaf om het gebouw compleet te veranderen. De batterij in de kelder viel toen pas onder de slopershamer. Veel bedrijven in de binnenstad hebben namelijk tot de oorlog op gelijkstroom gedraaid. Draaistroom was er wel, maar om alle installaties te vervangen op kosten van de gemeente was natuurlijk niet aan de orde.

Arnhemse courant
25-05-1901

Elektrische verlichtingsinstallatie in fabriek te Helmond (omstreeks 1900)

In de eerste vijf jaar na ontstaan waren er in Nederland al 47 van dergelijke installaties in gebruik (1878-1883). Van de meeste is niet bekend hoe lang ze gefunctioneerd hebben.

— De vroegere firma W. Pongs, Kortestraat, heeft zich sedert 1 April omgezet in de Naamlooze Vennootschap: Eerste Arnhemse Electriciteitsmaatschappij. De magazijnen en werkplaatsen zijn belangrijk vergroot en de inrichting is thans volkomen in staat tot het leveren van electrischen stroom voor alle doeleinden. Men zal zich herinneren het administratief proces over de door B. en W. geweigerde vergunning tot het spannen van draden over particulier terrein ten behoeve der electrische verlichting in Rijn- en Kortestraat. Dit proces is door de Maatschappij gewonnen, en naar wij vernemen is met de werkzaamheden reeds een aanvang gemaakt. Zeker is het niet voor den tijd, als hier de electrische verlichting wat toepassing gaat vinden.

C. E. WOLFF
ELECTROTECHNISCHE FABRIEK ·· MAARSSEN.
Filiaal ARNHEM, Kortestraat 5-6.
Telefoon 1014.

Aanleg van complete installatiën voor LICHT en KRACHT
in aansluiting op de Gemeente Centrale.

Hier ter stede o. a. geleverd installatiën voor **Arnhemse Stoomsleep-helling-Mij**, Firma's **Peek & Cloppenburg**, **Arnhemse Passement-Fabriek**, meerdere, **VILLA's** etc.

Aanleg van **Electrische Schellen, Telefoons, Bliksemafleiders**, met **Abonnement voor Onderhoud.**

VRAAGT GRATIS BEGROTINGS.

Het nieuws van den dag : kleine courant
28-06-1890

Aanbesteding.

Op Donderdag 3 Juli e. k., des middags te 12 uren, zal door den WelEd. Heer Th. N. M. HILLEN, te Arnhem,

worden Aanbesteed:

Het gedeeltelijk amoveeren van een Perceel Rijnstraat te Arnhem, en het verbouwen daarvan tot twee **WINKELHUIZEN** met Bovenwoningen.

Bestek en Teekeningen zijn van af Vrijdag 27 Juni op franco aanvraag ad / 1.50 verkrijgbaar bij de Uitgevers **VAN MASTRIGT** en **VERHOEVEN**, te Arnhem.

Aanwijzing in loco op Dinsdag 1 Juli e.k., voormiddags te 11 uren.

Inlichtingen ten kantore van den Architect **W. G. WELSING**, Heerengracht 411, Amsterdam.

Aanbesteding in het Café van den Heer **Th. HERMSEN**, Bijnbrug, Arnhem. (7105)

Na de oorlog zou de winkelhoek er qua architectuur, zoals we ook al zagen bij de winkel van Frikkers, niet beter op worden. Ook deze hoek verviel na diverse wisselingen in een onbegrijpelijk stuk architectuur.

Een van Welsing's eerste Arnhemse ontwerpen was voor de apotheker Hillen, helemaal aan het begin van de Rijnstraat. Dat pand staat wonder boven wonder nog wel overeind. De architect heeft dus op hele karakteristieke punten in de stad gebouwen mogen ontwerpen. Hij verlegde echter in 1925 zijn bedrijf naar het hart van Brabant. Zijn Arnhemse *De Gruyter*-pand was het eerste in een lange reeks van samenwerking voor de firma. Bovenaan het torentje met de koperen dakbedekking zit Art Nouveau plateelwerk, waarop stadswapens te zien zijn van de steden waar De Gruyter filialen had. Omdat het gebouw een rijksmonumentenstatus bezat moest het behouden blijven bij de grote vernieuwingsslag die in 2005 werd gepleegd in dit deel van de stad.

Tentoonstelling Toegepaste Moderne Kunst

Nu we aan het eind van de wandeling gekomen zijn, wil ik je bedanken voor de aandacht. We hebben kunnen zien dat in de binnenstad rond de eeuwwisseling diverse winkels een moderniseringsslag hebben gemaakt. Daarvan is nog een en ander te bewonderen. We zagen ook dat een mooi ontwerp niet altijd de garantie betekent tot behoud. Het is prettig om te weten dat er tegenwoordig veel eigenaars zijn die zich verantwoordelijk voelen om hun monumentale erfgoed te beschermen. De Arnhemse binnenstad is niet heel uitbundig in Nieuwe Kunst vorm gegeven. Misschien ook wel logisch omdat niet iedereen het kon betalen, en omdat verreweg het meeste vastgoed in het centrum particulier eigendom is. Destijds waren het vooral joodse eigenaars die de veranderingsslag aandurfd. Slechts een paar architecten hebben zich in deze stijl uitgelaten, met name de architect Cornelis Nieraad.

Voor de uitbreidingsplannen in de buitenwijken, waarbij de gemeente meer voeten in aarde kon zetten, zou de Art Nouveau van grotere betekenis zijn. Andere jongens kwamen er voor op het toneel. De grond zelf ontwikkelen dat deed de gemeente nog niet, iedere ontwikkelaar kon met een plan komen. Zo ook Hendrik Kooy jr. die de gemeente een stap voor was bij de verwerving van Landgoed Sonsbeek eind 19^e eeuw. Grote plannen had hij om de gekochte grond te ontwikkelen. De gemeente, inmiddels wijs geworden van projectontwikkeling in andere delen van de stad, richtte haar aandacht vooral op de aanleg van straten en plantsoenen. Een grote taak weggelegd voor de directeur gemeentewerken om dit in goede banen te leiden. Was het nog Jan Tellegen (1891-1901) die bij de ontwikkeling van St.-Marten zijn stempel op het plan drukte, toen Hendrik Kooy met zijn plannen aankwam voor de nog op te richten Transvaalwijk had Willem Schaap (1901-1920) het laatste woord. In deel 2 van de special zullen we gaan vernemen hoe dat ging.

Laten we nu ter afsluiting nog even teruggaan naar een interessant moment in de tijd; de kunstexpositie van 1903 gehouden te Arnhem in Musis Sacrum, en georganiseerd door het Arnhemse departement van de 'Maatschappij van Nijverheid'. Veel Nederlandse bedrijven waren daar te zien die zich in de Nieuwe Kunst hadden gespecialiseerd, met name op het gebied van woninginrichting. Het bestuur had veel moeite gedaan om alle belangrijke kunstenaars die Nederland rijk was hier te laten exposeren. Aanleiding vormde de tentoonstelling in Turijn een jaar eerder, waar Nederlanders in de prijzen waren gevallen. De firma F.W. Braat met hun sieraadwerk was daar een van. Karel Cramer had daar jaren terug op advies van Dolf Van Gendt het vak geleerd. Hij kende Willem Schaap van de Polytechnische School, voorloper van de huidige TU-Delft. Het waren diverse bedrijven in Delft die de verspreiding van Art Nouveau kunst in Nederland op zich namen, en also gebeurde het ook in Arnhem. De tentoonstelling vormde de eerste aanleiding om met hen kennis te maken.

Complete Woninginrichting.
Gas- en Electriche Verwarmings- en Verlichtingsartikelen. Badgijzers, Badkuipen in werking (ARNE. VERLICHTINGS-FABRIEK).
Meubelen, Karpetten (JOH. S. VAN BRUMMEN).
Electro Technisch Installatiebureau, (BARÉ BAUMANN & Co).
Gedreven Koperwerk (DIKKEES & Co.)
Beeldende Kunst.
Plannen, Teekeningen, Begroefingen gratis.
Reparatie-Inrichting.
Steenstr. 81. ARNHEM. Telef. 871.

MAATSCHAPPIJ VAN NIJVERHEID
DEPARTEMENT ARNHEM

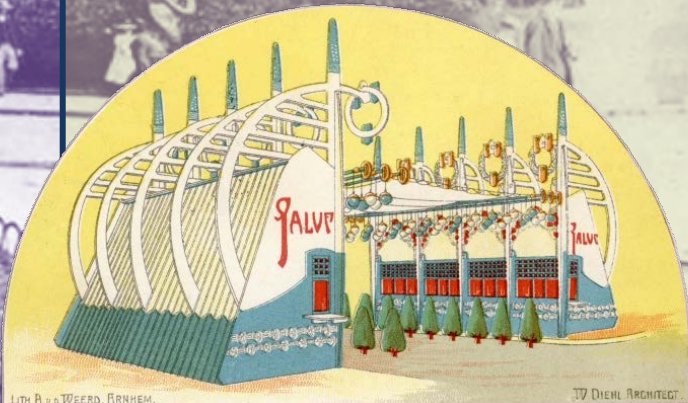
**TENTOONSTELLING
VAN TOEGEPASTE
MODERNE KUNST
TE ARNHEM
22 AUG-1 OCT 1903**

MUSIS SACRUM

MAATSCHAPPIJ VAN NIJVERHEID
Afdeling „ARNHEM“.

TENTOONSTELLING van toegepaste Moderne Kunst in MUSIS SACRUM.

dagelijks van 10-5 uur, entree 50 cent.
Woensdag en Zondag " " 25 "
's avonds van 7-10 uur entree 25 "
dagelijks 2 Concerten
van 22 Augustus tot 1 October 1903.
Vacantiekaarten S. S. geldig tot 1 October.

KUNSTSMEEDEWERK.

Gesmeed ijzeren hek van de firma F. W. Braat te Delft.

Eenigen tijd geleden deelden wij mede, dat een der inzendingen van de firma F. W. Braat, te Delft, op de Eerste Internationale Tentoonstelling van Moderne Decoratieve Kunst te Turijn in 1902 werd aangekocht voor het Pfälz Museum. Die inzending was het sierlijke en onberispelijk uitgevoerde gesmeed ijzeren hek, waarvan wij, door de welwillendheid der firma daartoe op ons verzoek in staat gesteld, hier een afbeelding geven.

Wij kunnen hieraan toevoegen, dat op het laatst gehouden examen voor Bouwkundig Opzichter, deze afbeelding aan de kandidaten werd voorgelegd, om een gedeelte van het smeedwerk op ware grootte te detailleeren.

(Per Tel.) Heden werd de uitslag bekend van de bekroningen op de tentoonstelling van toegepaste moderne kunst te Arnhem. Bekroond werden o. m.: de firma Joost Thoof en Labouchere, met de gouden medaille, J. L. Schouten, gouden medaille, en firma F. W. Braat, zilveren medaille.

(De jury bestond uit: E. A. von Saher, Haarlem, voorzitter, Th. Schill, Amsterdam, V. G. A. Bosch, Arnhem, C. W. Nijhoff, Amsterdam, J. G. A. van der Steur, Haarlem, W. F. C. Schaap, Arnhem, secretaris, mevr. de Wilde.)

Tentoonstellingscommissie

- Mr. C.J. baron van Tuyl van Serooskerken (voorzitter);
- W.F.C. Schaap (directeur gemeentewerken);
- G. Versteeg (adjunct directeur, architect);
- W. Diehl (architect)
- Ph. J. Stokvis (kunstindustriël);
- E. S. van Reesema en E. Nierstrasz (kunstindustriëlen);
- S. Baukema / M.J. Baukema-Philipse (kunstschilder/es);
- Ch. Roskam (kunst- en decoratieschilder)

Het fraaie Noorsche huis, dat door zijne eigenaardig schoone bouwde zeer de aandacht zal trekken, is geheel gereed. De meubeleering der vertrekken geschiedt door „De Woning“, Amsterdam. De firma H. B. Goettsch, Arnhem zorgt voor de moderne inrichting der keuken, welke alles zal bevatten, wat op dit gebied aandacht verdient.

Ook de artistieke entree, gebouwd door de firma Persijn, naar het ontwerp van den architect W. Diehl, is gereed; eveneens het keurig muzikentje in den tuin, bestemd voor de dameskapel, welke er zich tweemaal daags zal doen hooren. De tuin wordt 's avonds geheel electrisch verlicht.

Tentoonstelling van moderne toegepaste kunst te Arnhem.

Een deel van het wel aangename concert-gebouw Musis Sacrum te Arnhem, met een stuk van zijn hof en zijn tuin, zorgvuldig met planken omheind, is tot den laatsten dag van September aan de Maatschappij van Nijverheid gegeven, voor een tentoonstelling van moderne toegepaste kunst. „Muis“ biedt een expositiegelegenheid, die perfect aan de eischen voldoet, veel ruimte en veel licht; de onderneemster heeft medewerking gekregen van al wat op kunstnijverheidsgebied in den lande iets praesenteert en als zij niet die bizarre poort van den architect Diehl, in den volkomen vernieuwingsstijl, aan den ingang van 't terrein had toegelaten, zou er waarlijk niets wezen, dat de ingenomenheid met het verkregen resultaat kon temperen.

Bronnen

boeken

Delftse Art Nouveau
J. Hilkhuisen (2001)

Labor Omnia Vincit
K. Gaillard (1991)

De Velperweg
Potjer/Jeurissen (2011)

Van Neostijlen tot Nieuwe Kunst
W. Lavooij (2018)

Nog's sjouwen door oud Arnhem
A. Stempher (1969)

GEWAB-memo
J. vdAkker (+/- 1975)

Geschiedenis van de techniek in NL
H.W. Lintsen (1992)

*Onderwijs en ontwerp van Adolf le Compte, Karel Sluyterman
en Bram Gips* [uitgave Drents Museum te Assen]

Een idealistische meubelfabriek 1910-1935
[uitgave Gemeentemuseum Arnhem]

Een Arnhemse weg in de tijd van de paardentram
[uitgave 26, Arnhemse monumentenreeks]

Arnhemse architectuur uit de negentiende eeuw
[uitgave 33, Arnhemse monumentenreeks]

Beschrijving fotocollectie gemeentearchief
[uitgave Gijsbers & Van Loon, Bakkerstraat 7a]

De heer J. van de Akker vertelt, korte verhalen over het
energiebedrijf [uitgave GEWAB-Arnhem]

De wording van een moderne samenleving (1800-1890), deel III
[uitgave digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren]

websites

Arneym

geschiedenis van Arnhem en haar monumenten
<http://www.arneym.nl>

Koninklijke Bibliotheek Delpher

landelijk kranten- en tijdschriftenarchief
<http://www.delpher.nl>

Illustraties

Gelders Archief en privécollectie

Op 1 juli 1899 mocht de Arnhemse gemeenteraad een nieuwe raadzaal in gebruik nemen, een meesterstuk waaraan diverse kunstenaars hadden meegewerkt. De ingang geschiedde via glas-in-lood deuren met motieven uit het planten- en dierenrijk. Ook het Arnhemse gemeentewapen was aangepakt. Karel Sluyterman, die toen leraar aan de Polytechnische School te Delft was, tekende voor het ontwerp. Daar was zomaar ineens boven de eikenhouten lambrisering Arnheems eerste Delftse Art Nouveau te bewonderen 'geschilderd op pleister in rooden toon'.